

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Va-yikra

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

[מירישע ריש]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10127

לוה הפטרות

ויקרא בישעיה סי' מ"ג כ"א עם זו יצרתי לו וסי' מ"ד עד כ"ד יחפאר :
צו בירמיה סי' ז' כ"א כה אמר ה' וסי' ח' עד ג' נאם ה' :
שמיני בשמואל ב' סי' ו' א' ויוסף עוד וסי' ז' עד ט"ז דבר נתן אל דוד :
תוריע במלכים ב' סי' ד' מ"ב ואיש בא וסי' ה' עד י"ט כברת ארץ :
מצורע במלכים ב' סי' ז' ג' וארבעה אנשים עד כ' בשער וימות :
אחרי ביחזקאל סי' כ"ב א' ויהי דבר ה' עד ט"ז אני ה' ויש מפטירין אותה
בסדר קדושים :
קדושים בעמוס סי' ט' ד' הלאו כבני כשויים עד ט"ז אמר ה' אל-הוה
ויש מפטירין אותה בסדר אחרי מות :
אמור ביחזקאל סי' מ"ד ט"ז והכהנים הלויים עד ל"א לא יאכלו הכהנים :
בהר ירמיה סי' ל"ב ו' ויאמר ירמיה עד כ"ז כל דבר :
בחקתי ירמיה סי' ט"ז י"ט ה' עזי וסי' י"ז עד י"ד ההלתי אתה :
לפ' זכור בשמואל א' סי' ט"ז ב' כה אמר ה' עד ל"ד גבעת שאול :
לפ' פרה ביחזקאל סי' ל"ז ט"ז ויהי דבר ה' עד ל"ח כי אני ה' :
לפ' החודש ביחזקאל סי' מ"ה ט"ז כל העם הארץ וסי' ט"ז עד י"ח איש מאחותו :
לשבת הגדול במלאכי סי' ג' ד' וערבה לה' עד סוף הספר :
ליום א' דפסח ביהושע סי' ג' ה' ויאמר יהושע עד ז' אהי' עמך וסי' ה' ב'
בעת ההיא עד ט"ז אין יוצא ואין בא :
ליום ב' דפסח במלכים ב' כ"ג א' וישלה המלך עד כ"ה לא קם כמוהו :
לשח"ה דפסח ביחזקאל סי' ל"ז כה אמר ה' וסי' ל"ז עד י"ד נאם ה' :
ליום ז' דפסח בשמואל ב' סי' כ"ב א' וידבר דוד עד נ"א עד עולם :
ליום ח' דפסח בישעיה סי' יו"ד ל"ב עוד היום בנוכ לעמוד וסי' י"א וי"ב עד גמרא :
למחר חודש בשמואל א' סימן כ' ויאמר לו יהונתן :
לשבת ור"ח בישעיה סימן ס"ו כה אמר ה' השמים :

הקדמה לרשי על שיר השירים

אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי * מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין לך
מקרא יוצא מידי פשוט ומשמעו ואף על פי שדברו הנביאים דבריהן בדוגמא נרתי
לישב הדוגמא על אופנה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה . וראיתי לספר הזה
בכמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד ויש מפתחים בכמה מדרשי אגדה
מקראות לבדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות * ואמרת בלבי לתפס
משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם והמדרשות מרבות וכו' אקבע מדרש ומדרש איש איש
במקומו * ואמר אני שראה שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חורבן
אחר חורבן ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור מנה ראשונה אשר היו בגולה לו עכל
העמים לחזר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב ליאן מעתה ויזכרו את חסדיו ואת מעלת
אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם בארצות הימים ויסד ספר הזה ברוח הקדש בלשון
אשה ברורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעוריה אליו
ומודה על פשעה אף דודה נר לו בזרתה ומזכיר חסדי נעוריה וכו' יופיה וכשרון פעליה אשר
בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעה כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין כי עוד היא אשתי
והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה :

אלה הדברים העחקתי מדברי המבארים במבוא הספר הלא המה המושלם
ר' אהרן האללי וחבירו ר' יואל ברי"ל

כבר נודע לכל איש תורני דעת חכמי התלמוד ממגלה הזאת באמרום בכמה מקומות שיר
השירים קודש קדשים הוא, ואמרו (מס' ידים פ"ג משנה ה') כל העולם כולו אינו
דברים כיוס שניתן בו שיר השירים וכו'. ולהורות אמרו לנו זאת לבטלי עלות על לב הקורא לאמר,
אלא לתכלית עמוק ופתיח ולכוונה נסתרת אשר יסודתה בקודש נעשה השיר הזה. ונעבור זאת
רצו כמו רצו עליה פרושים שונים, וכל אחד מהמפרשים סוקל המקילה לפנות בו דרך לעצמו,
כפי השגתו וכפי מוסת שכלו; זה בא בדיוני תלמודיים או בדברי מוסר ותוכחה, דברי רבני
ופיוס בין המקום ב"ה ובין כנסת ישראל לאמר כי הוא זה אשר יורה עליו השיר, וזה בא
בסתרי תורה בנדרופי שמות ובדברי קבלה הנעלמים מעיני ההמון, וידועים רק לאחד בעיר
ושנים במשפחה; וכמו שכתב הר"י עראמה בהקדמתו למגלה הזאת, ואמר: בזה יתהלל
החכם בחכמתו, המקובל בקבלתו, האהי באהיותו, והפלוסוף בפלוסופו כמו שנתפרסם מן
פרושיהם עכ"ל; וחדשים מקרוב באו ויאמרו כי נרמז בה חכמות עיוניות ומעשיות כמו מלאכת
ההגיון וכדומה. ואלו מן המפורסמות הוא, שאי אפשר להקורא לקור על הנמשל והרמז
מהדבר, אם לא ידע מקודם טעם התרגום ובאור מלות המשל; כמו מפתח אשר בו יפתח הדלת
לבוא אל הבית פנימה, ובלעדו יהיה הבית סגור, כן הדבר הזה, אחר התבוננות בתרגום המליצה
והמשל, וידיעת גלגול והמשך הדברים, יעלה החוקר מעלה מעלה בשכלו עד כי נגלה לפניו
תעלומות ומסתוכת הדבר. ולכוונה הזאת כתב מאור הגולה רש"י ז"ל בהקדמתו לשיר השירים
ח"ל וסוף דבר אין לך מקרא ייבא מידי פשוטו ומשמעו, ואע"פ שיזכרו הנביאי' דבריהם בדוגמא,
צריך ליישב הדוגמא על אפניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה וכו'. גם השלם
הר"א בן עזרא כתב לכוונה הזאת ג' פרושים בפנים שונים, ויפרש בפעם השנית כל המגלה
על דרך משל כמו שכתב הוא בעצמו ח"ל לכן אפרשנו בפעם השנית על דרך המשל שהוא בדברי
חזק עכ"ל, ועיין מה שכתב הרמב"מ ז"ל בהקדמת ביאורו לס' קהלת. אמנם לגודל קושי תרגום
השיר הזה, ומפאת חסרון ידיעת לשון אשכנזי בתוך עמינו, היתה המגלה הזאת עד עתה
כספר חתום באין מניין לתרגום פלשה אחת על מכוונה ועל תרגומה הנאות לה; ולהסיר המכשול
הזה השאיר לנו איש האלהים אדונינו משה בן מנחם (לזכר עולם יהיה צדיק) אחריו ברכת
תרגום אשכנזי על המגלה הזאת בלשון צה וערב, במליצה נאה וסדורה, כדרכי שירים ומדושים,
גיל הקורא בו וישמח השומע, כי דבש ותלב תחת לשונו וארשת שפתיו צרור מללו. ובעל
הגמולות יאלם לו בעולם שכולו טוב כעל כל טוב אשר נמלטו בתרגומיו הברורים והישרים.
ואנחנו קימו ונתעודד להוכיח התרגום הזה לבית הדפוס לזכות בו את הרבים, ויען כי רצו
היום המפרשים על המגלה הזאת כאשר כתבנו למעלה, ואנחנו לא נדע איזה מהם יכשר יותר
להחליט עליו ולאמר זה הדרך הטוב והפירוש הנכון אשר תלכו בה, הידוע נדע מה שיכשר
בעינינו הייטב בעיני הקורא? אולי את אשר קרבנו רסוק הוא בעינינו, ואת אשר רחקנו קרוב
הוא אליו, ומי יודע אולי כולם כאחד טובים. לכך משכנתינו כלל מן הפירושים האלה,
ובלוה התרגום הזה רק בבאור קצר ומספיק להודיע טעם תרגום המלה, דקדוקה בלשון העברי,
ושאר דברים הנאותים ונריכים לפשטות הענין, וכל מי אשר נשאו לבו למלאות תשוקתו בפירוש
על המגלה הזאת, יעיין בהספרים מהמפרשים אשר קדמונו כמו רש"י ראב"ע ובעל עקדה
ודומיהם וימלא מרגוע לכפשו.

עוד ראוי להקדים חקירה אחת במהות ואיכות המגלה הזאת, טרם נבוא אל הבאור,
והיא: לדעת רוב מפרשי הפשט כל המגלה הזאת שיר אחד הוא, המתחיל מן פסוק
ישקני ומסיים בפסוק ברח דודי וכו'. על הרי בשמים, כאשר האריכונו בזה בספריהם ובפרושיהם.
ובאמת לדעת הזאת עצמו מספר המבוכות והספקות הנפלים בשיר הזה, הן בעבור גודל קושי
חבור המאמרים והמליצות בגלגולם וסדרם, כגון חבור המאמר קול דודי וכו'. עם מה שלפניו,
ומאמר אחו לבושעלים, מאמר אחות לבו קטנה, ומאמר כרם היה לשלמה וכו'. ודומיהם,
ובכל הפרושים והדחוקים אשר נמצאו בספריהם, לא נוכל לזכור למענה נכונה מתרת כל
הספקות הללו, ולשא חפשו בתובס סדור נאה ומתוקן הכולל כל דברי השיר הזה מראשיתו עד
תכליתו

הקדמת המבארים

תכליתו, כי רוב המפרשים שמו עין עיונם רק על הכלל מהשיר, ולא על פרטיו לברר וללכד כל חלקיו שדרך הפשט כאשר החלו לעשות; והן נעבור כפילת המליכות פעמים ושליש כמו מאמר השנעתי אתכם, מאמר שמאלו תחת וכו' מאמר מן זאת עולה ושאר מליכות כפולות ובודאי לא לחנם נכתב דרך לכוונה מיוחדת ונאותה לדרכי השיר. והחכם ר"א בן עזרא הוא החל לחלק המגלה הזאת לחלקים שונים, ולא כאשר נחלקה ע"י פרשיות אשר לפנינו כמו שכתב הוא ז"ל פעמים ושליש בפרושו נשלמה זאת הפרשה (עיון פרשה ב' פסוק ז' פעם השנית); אבל בכל זאת לא יבא ידי חובתו מכל וכל, כי עוד נשארו בה מליכות קשות ואינם באותים ליופי החבור, אשר לא פורש מה יעשה בהם, עוד נגששה בה כשורים אלה זאנה מבלי מנח דרך הנכון, המוליך אותנו למקום חפנינו. והנה אחר החפישה בספרים מנאנו מאמר אחד מחכמי התלמוד והובא במדרש רבה ובילקוט חז"ל שיר השירים ר' אייבו אמר שיר חד שירים תרין הא תלתא וכו' מזה נראה שגם דעת התנא הזה הוא להפריד בין הדבקים במגלה הזאת, ולכן הנראה בענין הזה כמו שאמר עתה: הנה ידענו ששלמה המלך ע"ה חבר שירים רבים ושונים כמו שאמר (מלכים א' ד') וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ואמרו חז"ל במדרש רבה ובילקוט, והובא בירושלמי ס' זרעים, ויהי שירו חמשה ואלף זה שיר השירים וגו'; אך ברבות העיתים והימים נאבדו הרבה מהם, וכשארזו רק מעט מוזהר כמו שכתב הרד"ק (שם במלכים); ולאחר ימים רבים עלה על רוח חזקיה מלך יהודה וסיעתו לקבץ על יד משלי שלמה ושיריו הנשארים עוד בקרב ישראל ומפורשים הנה והנה ביד איש ואיש, להיות לאחדים ולעשות מהם ספר אחד, כמו שמאבדו (במשלי ד' א') גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה וכו', וכאשר עשו עם משליו כן עשו עם שיריו הנשארים וכו' כן אמרו (מס' ב"ב ד') חזקיה וסיעתו כתבו שיר השירים. ואין מוזאת סתירה לדברי חז"ל אשר אמרו שיר השירים קודש קדשים הוא, כי אף אם נאמר שנחלק השיר הזה לחלקים רבים ויכלול שירים שונים, היבצר מהם בעבור זאת לרמוז על סודות נפלאות ומימות, הלא הנה יחד שירי שלמה, ואב אחד בראש, לכן כאיש כאיש כולם קדושים ואין בהם נפתל, וכלם רומזים על חכמו נאגטע הנעלמות ומנו ומכוון אחד לכולם:

ועתה לפי המבואר שיכלל הספר שירים רבים ושונים יתרון בזה מה שהקשינו לשאל עליו על קושי חבור המאמרים והמליכות אשר נתיב. ולכן נראה גם כן נכון השתנות שיר אחד מאחיו, פעם יהיה המשל או הכוונה הראשונה כאלו תשיר נערה רועה לבדה ותהלל אכונה הרועה, ופעם ישיר הרועה ויהלל אהובתו הרועה, ופעם יהי' השיר לעטות (וועט וועכסלגזאנג); פעם לא יהיה המשל כלל מן אהבת ואשוקת רועה ורועה, רק מן בנת שרים ומלך, כמו שאמר מה יסו פעמך בנעלים בת גדיב וכו', ופעם" לא ישיר כלל מן אהבה ותשוקה רק מדברים אחרים כמו השיר אחו לטו שועלים קטנים וכו' ודומה. ולפעמים נפרדו השירים איש מעל אחיו, ולא יכלול עם הראשון אשר לפניו; ולפעמים יהיה השיר בעצמו נחלק לחלקי קטנים, וידובר בהם בפרשות אצל כל שיר ושיר בתוך הבאור.

ואולם אל תבהל על פך לאחד בסודר מעורב ובלתי נאה מבלי כוונה מיוחדת אלה השירי מסודרים. לא כן! כי אם בהתבונן בהם נראה שהמאסף יסד השירים זה אחר זה על היסוד המסכים מאוד לכוונה הראשונה או למשל מזה הספר. מתחיל בשיר הראשון אשר ישיר מהאהבה בעודנה באבה, ערם החלה לשלח פארותיה בלב האהובים, ומסיים בשיר האחרון אשר ישיר ממונה כאשר כבר תנן בין ותפרח פרס. וכאשר תמנח במגלה הזאת פעמים ושליש, אם תשים עיך עליה; ופעמים נסמך שיר אחד אל אחיו ובא בתוך הדבקים בעבור ההתדמות מה, כאשר יבואר הכל במקומו בתוך הבאור עכ"ל:

א (א) שיר השירים

אשר

לשלמה: (ב) ישקני מנשיקות

פיהו כירטובים דדיך מיין:

(ג) לריח שמניך טובים שמן

הורק שמך על-בן עלמות

א (א) ליעד דער ליעדער שלמה'ז

(ב) ער קיסטע מיך, קיסע זיינען

מוגדען: דינע ליבע אויט קאזטליכער

אלו וויין. (ג) וויא ליבליך דופטען דינע

זאלבען! דיין נאמע, וויא בארזאם

אויגעשיטטעט, דרום ליבען מאדען

דיך

אהבוך

רש"י

א שיר השירים אשר לשלמה ישנו רבותיו כל שלמה (דק) לרז"ל למה לא עיחסו אחר אביו

כמו במשלי וקהלת האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלוט שבו שיר

שהוא על כל השירים אשר נאמר להקדוש ברוך הוא מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי

עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר

השירים קדש קדשים אמר רבי אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים וכתבה

לכתום אמר לו הנה לי כד וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלובקא

אחת מנפסה ומעלה כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שבו יראת שמים וקבול

עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו זה השיר חומרת בפיה בגלותה ובאמנותה עי יתן

ושקני המלך שלמה ענשיקות פיהו כמו מלאו בפיהו (כן נראה ליהגיה ורש"י קשה ליה מנשיקות

פיהו יתור אלף ר"ל מנשיקות פיהו הדגיל מלאו ודו"ק) לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד

ועל הכתף אך אני מתאווה ושוקקת להיותו טיהג עמי כמנהג הראשון כמתן אל ללה פה א פה:

כי טובים לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ומשתה ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג

ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר אל בית משתה היין דאסתר (אסתר ו') בשיר לא

ישתו יין (ישעיה כ"ד) והיה כטור וככל וחליל ותוף ויין משתיהם (שם ה') זה באור משמעו

וכאמר דגמא שבו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים א פני ואותם דודים עודם ערבים

עליהם מכל שעשוע ומצטטים מאתו להוסיף עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר

פסוניה ומחלים פניו לקיים דברו והו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך וגו' שם טוב

נקרא על שם שמן טוב: לריח שמניך טובים שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב

בעשותך טראות במצרים: שמן תורק נקרא שמך להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק

תמיד להיות ריח ערב שלך יובא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בגלותית תתומה אין

ריחו טרף פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך בא יתרו לקול

השמעיה ונתגיייר אף רחב הזונה אמרה כי שמענו אשר הוכיח וגו' (יהושע ב') על ידי כן כי

מחבנתו

באור

א (ב) ישקני שיר הזה מסיים בפסוק ה', והמשל בו נערה אחת תדבר עם נפשה

ותהלל אהובה, ובאהבתה אותו תתאוה שיטק אותה ולהיות תמיד עמו ומרוב אה

האהבה הבערת בקרבה, והיא שכורת מתאוקה, תדמה בעיניה פעם היא רחוקה מוכנו

ופעם קרובה אליו, פעם תדבר לנפשה, ופעם תדבר עמו כאלו עומד לפניו, כאשר תראה

בשיר הזה שהוא מעורב מלשון נסתר וטובח: דודיך, אהוביך יותר ישמעון מהיין (ראב"ע)

וכתב רש"י ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ומשתה נקראת על שם היין: (ב) לריח,

שעור המוקרא שמניך טובים לריח וכמו שכתב רש"י, שם טוב נקרא על שם שמן טוב: תורק,

איתן מהפעל ובא בלשון נקבה על שמן אף שמאמיה בלשון זכר כמו כשמן הטוב וגו' (תהלים

קל"ג) ויש לו הרבה דעים במקרא כמו בית רוח שמש ודומיהם, ואפשר שהוא שם התואר ובא

באור

שיר השירים א

תרגום אשכנזי שיה

שְׁהִרְחַרְתְּ שְׁשׂוֹפְתַנִּי הַשָּׁמֶשׁ
בְּנִי אֲמִי נִחְרַרְדֵּי שְׁמֹנֵי נְטֵרָה
אֶת־הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא
נְטֵרָתִי: (ו) הַגִּידָה לִי שְׂאֵהְבָה
נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה
תִּרְבִּיץ בַּצְּהָרִים שְׁלֵמָה אֵהִי
כַעֲטִיָּה עַל עֵדְרֵי חֲבָרִיָּה:
(ח) אִם־לֹא תִדְעִי לָךְ הַיְפָה

זא שווארצל'ך בין ; מיד האט ריח
זאנע זא פערבראנט . מיינער מוטטער
זאהנע צירנטען מיט מיר : זעצטען מיד
צור וויינבערג היטרין אונד מיינען וויין .
בערג , מיינען האב' איך ניכט געהיטטעט .
(ו) א זאגע מיר , דען מיינע זעעלע ליבט :
נא וויידענט דוא ? ווא רודענט דוא אס
מיטטאג ? ווא זאלל' איך שמאצטען
הין אונד הער ביא דען העערדען דיינער
געזעללען ? (ח) ווייסט דוא דאז ניכט ,
א דוא דער פרויען שאנזטע

בנשים

רש"י

ט"ו : (ו) אל תראוני אל תסתכלו בי לבוין (כמו כי ראו בארון ה' שמואל א' ו') : שאני
שחרחרת לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי אופת השמש שאותו שחרות נות
להתלבן כשיעמוד בגל : בני אמי נחרו בי : הם בני מנרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב
הם נחרו בי בהסתם ופתויים עד שאיני נוטרה את הכרמים ושם שופתני השמש והוסחרתי .
כלומר נתנוני עובר אלהים אחרים וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי . מנינו פרנסים נקראי'
במקרא בלשון כרמים שנאמר ונתתי לה את כרמיה משם (הושע ב') ומתרגמינן ואמני לה ית
פרנסה לוכן לא יפנה דרך כרמים (איוב כ"ד) : (ו) הגידה לי שאהבה נפשי . עכשו רוח
הקדש חזר ומדמה אותן ללשון החגיגה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאזה לבעלה
הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה באנך בין האזנים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרבינס
בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה ללשון : שלמה אהיה כעוטיה .
ואם תאמר מה איכפת לך אין זה כבודך שאהיה כאבילה עושה על שפה טוביה על זאני : על
עדרי חביריך . אכל עדרי אשר הרועים שהם רועים ללן כמותך כלומר בין גדודי האומות
הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם : (ח) אם לא תדעי לך .
זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות באנך אתה יפה בגשים שחדל לו
הרועה מלהגיהג אותם : גאי לך בעקבי הנאן . הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הנאן והעקבים
נכרים

באור

כוריעות שלמה המרוקמות בכסף ובזהב ובכל מעשה רוקם ותאוה הנה לעינים , וטעמה
אומרת היא בעצמה במקרא השני : (ו) אל תראוני , בעין קלון , כיוזו השחרות לא נולדתי
צורק הוא מקרה (ראב"ע) : ששופתני , לשון ראיה והבטה כמו לא אופתו עין איה (איוב
כ"ה ט') : נחרו , מלשון ויחר אפו : כרמי שלי , כפילת הכנטיים להורות על הפך הענין ,
כלומר כרמיהם נטרתי , אבל כרמי לא נטרתי , וכונתה על מראה פניה , כי בעבור היותה
בשד' לשמור , נשחרת מקום השמש , ומכנה מראה בשם כרם : (ו) שאהבה , אתה אשר נפשי
אוהבת אותו הגד ליאנה תרעה , ומל' איכה כמו איוסא , אנה תרביץ באנך כי תרביץ פעל יוצא ,
ולא מנאטוק בכ' מעל בן אדם והרב המתרגם תרגם פה לפי הכוונה : שלמה , השין במקום כי ,
וכן שמושה על הרוב בזה הספר ובא בפתח תחת סגול : כעוטיה , כמו ויעט העם (ש"א י"ד) ופי'
ר' ישעיה שם נתפזרו אנה ואנה , וכן מתורגם פה , גם יתכן לפרשו כמו על שפס יעטה (ויקרא
יג) מעוטה בעבור הנער לכלי דעתה איה מקום מנוחתה , וטעם על עדרי אכל כמו ועליו
מטה מנשה : (ח) אם לא , תשובת הרועה אם לא תדעי להיכן תלכי את היפה בגשים ,
הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הנאן והעקבים נכרים , (טראניט בלע"ז) והוא טראסע ,
פוסטאפסן

שֶׁנִּזְמַע! וְאֵן פִּאֲלָגַע נֹר דַּעַר שְׁאֲאֲפֵעַ
טְרִיטְטַע אֹנֵד וּוִיִּדַע דִּינַע צִיגְלִיִּן נֹר ,
בִּיִּא דַּעַר הִירְטַעַן צַעֲלִטְעִין . (ט) מִיט
דָּאָם אֵן פִּרְעָה'ז פִּרְאָכְט גַּעשְׁפָּאָן , פִּעֲרָ-
גְלִיִּךְ אִיךְ דִּיךְ מִיִּין לִיבְכַעַן! (י) שְׁאָן זִינְד
אִין קַעטְלִיִּין דִּינַע וּוְאָנְגַּעַן , דִּיִּין הָאָרֶז
אִין שְׁנִירַעַן שְׁאָן! (יא) גִּילְדַנַּע שְׁפָאָנְגַּעַן
מִאָכַעַן וּוִיר פִּיר דִּיךְ , גַּעשְׁפִּרְעַנְגַּט מִיט
זִילְבַּעַר פִּינְקִטְטַעַן . (יב) בִּיז אִין

בְּנָשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן
וְרַעִי אֶת־גְּדִיתְךָ עַל־מִשְׁכַּנּוֹת
הָרָעִים: (ט) לְסִסְתִּי בְּרַכְבִּי
פִּרְעָה'ז מִיִּתְךָ רַעִיתִי: (י) גִּילְדֵנוּ
לְחֵיִךְ בְּהַאָרֶז שְׁפָאָנְגַּעַן
בְּחַרְוִיִּים: (יא) תּוֹרֵי זֶה־בְּנַעֲשָׂה
לָךְ עִם־נִקְדוֹת־הַכֶּסֶף: (יב) עַד־

שְׁהַמְלֵךְ

רש"י

ככרים טראכי"ש בלע"ז (מבואר כבר ראשית מ"ט י"ט) (והוא טראס"ע בל"א פוהסטפמן) וכן
הרבה במקרא ועקבותיך לא כודעו (תהלים ע"ז) כחמוסו עקביך (ירמיה י"ג) והוא יגוד עקב
(בראשית מ"ט) ישוב על עקביו ואומרו הדרך לבי: ורעי את גדיותיך על משכנתי הרועים. זין
משכנות שאר הרועים שאת אללם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסיותי ועדתי היפה נשים
בשאר אומות איכה תרעי ותנכלי מיד המזיקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בכיך התבונני
בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצותיו ולכי בדרכיהם ואף בשאר זאת
תרעי גדיותיך אלל שרי האומות וכך אמר ירמיה הכיני לך צינכים שיתו לנך למסילה וגו' (ירמיה
ל"א): (ט) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי. למ"ד זו כמו למ"ד לקול תתו המון מים
(ש"י"ד) וכמו למ"ד לריח שמויך לקנינת סוסים הרבה שאכפתי מחכותי לכאת לקראתך
ברכבי פרעה להושיעך כמו שבאמר דרכת בים סוסיך (חבקוק ג') סוסים הרבה שם דמיתך
רעיתי שתקתיך מצעקתך שבאמר ואתם תמרישון (שמות י"ד) זאת ראיתי בספרי אגדה ד"א
דמיתך רעיתי שם דמיתך רעיתי הראיתי לכל שרעיתי את: לסוסתי. קבוצת סוסים ובלשון
לע"ז קבלי"א (והוא קופל בל"א איינע מענגע פפערדע) . (הלמ"ד יתיר' והוא כמו שוואם
כפערדע) . וכונתו בזה להורות שהוא לשון רבים ולא ל"ב): דמיתך . ארי"ש מא בלע"ז
(אם דמיתך הוא כמו תבנית ודמות תהיה רעסאמבל"ער בל"א עהנלך זיין . אכן אם הוא כמו
כיוון תהיה פרעסומע"ר בל"א פערמיינן כמו אותי דימו להרוג (שופטים כ') (ברש"י כ"י
ארי"שנבלא טו"י בלע"ז . והוא רעזע"מבל טאע . בל"א גלייכעט דיר . ובשופטים כ"ה' בד"ה
דימו להרוג פי' רש"י אפיינשמי"כט שהוא "אפענזע"מאנג . בל"א דענקען . בעדאכט זיין)
כי שם קשתיך בקשטים נאים: (י) נאוו למיך בתורים . שדות נומי און ומצת זהב :
בוארך בתרוויס . ענקי זהב ומרגליות תרוז' בפתילי זהב של ביות היס: (יא) תורי זהב
כעשה לך . כמלכנו אכי ובית דיכי לפני בא פרעה שאשיאנו ואחזק את לבו לרדוף אחרך עם כל
שבח גנוי אורותיו כדי שנעשה לך תורי קשטי זהב: עם נקדות הכסף . שהיה בידך כבר
שהוצאת ממזרים שגדולה היתה ביות היס מבינות מזרים: נקודת . כלי כסף מנקדים ומנווירים
בחדרבורות

באור

טוסטאפפן בל"א) מרש"י: (ט) לססתי, נקנת הסוס תקרא סוסה, והי"ד נוספת,
ודמה אהובתו לסוסה ברכבי פרעה, כי כל מלכי מזרים נקראים בשם פרעה וגודע שהסוסים
במזרים המה טובים נאים ומשובחים מכל שארי סוסים במדינות אחרות, ויאמר כי נאה היא
בנזמיה ובענקי טווארה כסוסה ברכב אשר עדיה עליה: (י) בתורים, שדות נומי און (רש"י)
ודומה לו טור נטי"ת: בתרוויס, אכנים יקרות ומרגליות הקרות בפתילים, ויש מדמים
אותה לתרותים, כלומר מרגליות נקבות, והבואר יבחר: (יא) תורי, אחרי שנאות את
בתורים ובסרוויס, לכן כעשה לך תורי זהב וגו' ועם נקודות הכסף כמו נקוד ועלא (בראשית

ל

שיר השירים א

תרגום אשכנזי שיש

שְׁהַמְלֵךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדֵי נִרְתָן
רִיחוֹ: (יג) צְרוּר הַמֹּר וְדוּרֵי לֵי
בֵּין שְׁדֵי יֵלִין: (יד) אֲשַׁכֵּל הַכּוֹפֵר
דוּרֵי לֵי בְּכַרְמֵי עֵין גְּדֵי:

אין דעו קאניגו דאף געפרענגע, גאב
מיינע גארדע איהרען דופט. (יג) מיין
פריינד איזט מיר איין מיררען בישעל,
דאנגענד צווישען מיינען בריזטען;
(יד) מיין פריינד איזט מיר איין באַלזאם
קנאזפֿען, אויז דען גארטען עין גדי.

הנך

רשיי

בְּחַבְרֹתוֹת וּגְוֹחִים: (יב) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמַסִּיבּוֹ. מַסִּיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֶרֶת כָּל זֶה אִמַּת
טוֹבָה גְּמַלְתִּי וְאֲנִי גְּמַלְתִּךְ רַעָה כִּי בְעוֹד הַמֶּלֶךְ עַל הַשְּׁלֶחֶן מִסְנַת חוֹפְתּוֹ: נִרְדֵי נִרְתָן רִיחוֹ.
חִילּוֹף לְהַבְאִישׁ בְּעוֹד שֶׁהַשְּׂכִינָה בְּסִינֵי קַלְקֵלְתִי בְּעַגְל. וְלִשׁוֹן חֲבֵה כֶּתֵב הַכְּתוּב נִתָּן רִיחוֹ וְלֹא
כֶּתֵב הַבְּאִישׁ אִו הַסְרִיחַ לְפִי שֶׁדָּבַר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן נְקִיָּה. (עֵינֵן נִרְשׁ"י בְּמַסְכַּת שַׁבַּת כֶּרֶךְ ר' עֲקִיב'
דִּהְטַעַם דִּלֹּא כֶּתֵב הַבְּאִישׁ אִו הַסְרִיחַ מֵאִס חֲבִיבָה. אֲכֵן לְפִירָשׁ הַתּוֹסֵפּוֹת שֶׁסִּפֵּיר וְהֲכִי קֹאמֵר
מֵה שֶׁכֶּתֵב נִתָּן וְלֹא נִעֲזַב זֶהוּ מֵאִס חֲבִיבָה. אֲכֵן מֵה שֶׁלֹּא כֶּתֵב הַבְּאִישׁ אִו הַסְרִיחַ זֶהוּ בְּלֹא"ה
מֵאִס לִשׁוֹן נְקִיָּה): (יג) כְּרוּר הַמֹּר דוּרֵי לֵי. דוּרֵי נִעֲשָׂה לִי כְּמִי שִׁישׁ לוֹ כְּרוּר הַמֹּר בְּחִיקוֹ
וְאִל"ל הֲרִי לֶךְ כְּרוּר זֶה שִׁיתָן רִיחַ טוֹב מִן הָרִאשׁוֹן שֶׁאֲבַדְתָּ כִּךְ הַקֶּב"ה כִּתְרָכָה לְיִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה
הַעֲגֹל וּמִזֵּה לְהַסְרִיחַ עַל עוֹב' וְאִמֵּר הַתְּנַדְּבֹל מִשְׁכֵּן וַיִּבֶן זֶה הַמִּשְׁכָּן וַיִּכְפֹּר עַל זֶה הַעֲגֹל:
בֵּין שְׁדֵי יֵלִין. אַעֲפ"י שֶׁמַּעֲלֵתִי בּוֹ אִמֵּר לִשְׁכּוֹן עַס: עֵינֵן שְׁדֵי. בֵּין שְׁדֵי הָאֲרוֹן: (יד) אֲשַׁכֵּל הַכּוֹפֵר.
יֵשׁ בְּנֹסֶס שֶׁמִּו כּוֹפֵר כְּמוֹ כְּפָרִיס עִם כְּרָדִים וְעִשׂוֹי כְּעֵין אֲשַׁכְּלוֹת: בְּכַרְמֵי עֵין גְּדֵי. שֶׁסִּמְּקוֹס
וְשֶׁסִּמְּקוֹס הוּא מִנְּכוֹ וְרִאשִׁיתִי בְּאֲגָדָה שֶׁאוֹתָן כְּרָמִים עוֹשִׂים פִּירוֹת אֲרֻבָּעָה אִו חֲמֵשֶׁה פְּעֻמֵי בְּשָׂנָה וְדוּגְמָה
הֵיא לְכַמֵּה כְּפָרוֹת וּמְחִילוֹת שֶׁמִּתֵּל לְהַסְרִיחַ הַקֶּב"ה עַל כְּמֵה כְּסִיּוּכוֹת שֶׁנִּסְוָהוּ בְּמַדְבַּר: הַנֶּךְ יִפֶּה
רַעִיתִי. אֲנִי הֵייתִי בּוֹשָׁה בְּקַלְקוּלִי וְהוּא חֹזֵקִי בְּדַבְרֵי רַעִיִים לִמֵּר סִלְחָתִי כְּדַבְרִיךְ (בְּמַדְבַּר
י"ד) וְהָרִי אֶת יִפֶּה וַיִּפֶּה: עֵינֵיךְ יוֹנִים. כֹּל' כֹּלֵה שְׁעִינִי כְּעוֹרִים כָּל גּוֹפֵה כְּרִיךְ בְּדִיקָה וְשְׁעִינִי
כֹּאִים אֵין גּוֹפֵה כְּרִיךְ בְּדִיקָה וְהַדּוּמָא זֶה הֵיא מִמְּחֵלְתִי לֶךְ עַל עוֹנֵךְ וְהָרִי אֶת יִפֶּה בְּנִעֲשָׂה וְהַנֶּךְ יִפֶּה
בְּנִשְׁמַע יִפֶּה בְּנִעֲשָׂה אֲבוֹת יִפֶּה בְּנִעֲשָׂה: כִּי עֵינֵיךְ יוֹנִים. נְדִיקִים יֵשׁ בֵּיךְ שֶׁדְּבָקוֹ בִּי כִּיּוֹנָה זֶה
שֶׁמִּשְׁמַכְרַת אֶת בֵּן זוּגָה אֵינָה מְכִיחַתוֹ שִׁזְדוּגוֹ לְאַחַר. כִּךְ וַיִּאֲסֹר אֶלָּו כָּל בְּנֵי לֵוִי וְלֹא טַעוּ בְּעַגְל.
וְעוֹד הַנֶּךְ יִפֶּה בְּמַלְאכַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּאֲמַר וְהִנֵּה עָשׂוֹ אֹתָהּ גּוֹ' וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֵשֶׁה (שְׁמוֹת ל"ט)
הָרִי

באור

א) : (יב) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ, הַפִּירוֹ הַנִּכּוֹן בְּמִקְרָא הַזֶּה שֶׁנִּסְמַר מֵלֵךְ מִקּוֹס וְשֶׁעוֹרוֹ כְּרִדֵי נִתָּן רִיחוֹ
עַד הַמִּקּוֹס אֲשֶׁר שֶׁסִּמְּקוֹ בְּמַסְבּוֹ, פִּי' עִם שְׂרִי וְעַבְדֵי הַסּוֹבְבִים אֹתוֹ, אִו טַעְמוֹ כְּלִשׁוֹן
הַמּוֹרְגֵל בְּפִי קוֹ"ל וְהוּא מֵיִסֵּב עַל הַשְּׁלֶחֶן וְכִמּוֹ הַסּוֹבְבִים וְכוּ' וְהוּא הַמִּקּוֹס שִׁישׁ בּוֹ מִסְבָּה
לְשִׁתוֹת וְהַשִּׁיר הַזֶּה הוּא רַק חֵלֶק מֵשִׁיר אֲלִפְטָנִי וְכוּלָּל תְּאוֹבֹת הַאֲהוּבָה עַל דּוּדָה הַמֶּלֶךְ, וְבִאֹר
הַמִּשַׁל הוּא, שֶׁתַּעֲלוּ וְתַשְׁמַח עַל כִּי הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בָּהּ וּמַהֲלֵלָהּ, וְלִכֵּן אִמְרָה שֶׁנִּרְדָּה (כְּכוֹי לִיפִיָּה)
כֹּדֵף כָּל כֶּךְ עַד שֶׁהַגִּיעַ מִשְׁפַּל מִקּוֹמָה אֵל הַמֶּלֶךְ וְתַמְחָאָן בְּעֵינָיו: (יג) צְרוּר הַמֹּר, מֹר
וְכַרְד הַמֵּה מִינֵי בְּשָׂמִים, וְטַעַם כְּרוּר כְּמוֹ אֲגוּדוֹת, וְאִמְרָה כְּכָרוּר הַמֹּר אֲשֶׁר בֵּין שְׁדֵי תַמּוּד יֵלִין
(כִּי בֵן דְּרַכָּן לְשִׁתָּה בֵּין הַשְּׂדִים מִינֵי בְּשָׂמִים הַדּוּמָה מַעַם אֵל הַנְּהוּג בְּעֵשִׂיט מֵאֲגוּדוֹת הַפְּרָחִים)
כֵּן אִתָּה דוּרֵי לֵי, כִּי שׁוֹיִתִּיךְ לְגַדִּי תַמּוּד, וְכַבֵּר מִבּוֹאֵר בְּמִקּוֹס אֲחֵר שֶׁאֲרַשׁ לָן לֹא
כֹּאמֵר רַק עַל לִינֵת לִילָה לְבַד אֲבָל הַיִּשְׁאֵל גַּם עַל הַתַּמּוּדִית, וְסָרָה בּוֹה טַעַמַת הַמְּכַרְשִׁי
אֲשֶׁר הִקְשׂוֹ אֵיךְ יִתְכַּן לְאִמּוֹר בֵּין שְׁדֵי יֵלִין עַל הַמֹּר, הֲלֹא יְדוּעַ שֶׁהַמֹּר כֹּשֵׁמֵר בְּלִילָה בְּכִלִּים.
וְבִלְעָדֵי זֹאת יֵאָבֵד רִיחוֹ: (יד) אֲשַׁכֵּל הַכּוֹפֵר, לְדַעַת קֶנֶת הוּא הַנִּקְרָא (הַיִּנְכָּא) וְהַנִּכּוֹן
כְּדַעַת הַרָא"ב שֶׁכֶּתֵב פְּרוּשׁוֹ דְקַל, וְכֵן הוּא בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעֲלָל כִּי הוּא כְּמוֹ אֲשַׁכְּלוֹת עַכ"ל, וְכֵן
שִׁמוֹ עַד הַיּוֹם בְּלִשׁוֹן אֲרָבִי, וְטַעַם בְּכַרְמֵי כְּמוֹ שֶׁכֶּתֵב ר"ש בֵּין מֶלֶךְ אֲשִׁיכּוֹ אֹמֵר עַל כֶּרֶס גַּפְנִים,
לֹא עַל אֲלֻנּוֹת רַבִּים נְטוּעִים יַחַד, וְכֵן תְּרַגְּמוּוֹ בל"א: עֵין גְּדֵי, כִּי שֶׁסִּמְּקוֹס נְטוּעִים תַּמּוּדִים
רַבִּים וְטוֹבִים, וְהוּא הַמִּקּוֹס אֲשֶׁר נִקְרָא לְפָנִים חֲנָנִין תַּמּוּד כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר בְּד"הֵי בְּחֲנָנִין תַּמּוּד הֵיא

(טו) הַנֶּגֶד יַפְהַרְעֵתִי הַנֶּגֶד יַפְהַרְעֵתִי
 עֵינַיִךְ יִנָּקִים: (טז) הַנֶּגֶד יַפְהַרְעֵתִי דֹדִי
 אֶהְיֶה לְעֵינֶיךָ אֶהְיֶה לְעֵינֶיךָ רַעֲנָנָה:
 (יז) קָרוֹת בְּתֵינוּ אַרְזֵים רַחֲמֵינוּ
 בְּרוֹתִים:

ב (א) אֲנִי חֲבַצְלֶת הַשָּׁרוֹן
 שׁוֹשַׁנַּת הַעֲמֻקִּים:
 (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחֹחִים בֵּין
 רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. (ג) כְּתַפּוּחַ
 בְּעֵצֵי הַיַּעַר בֵּין דֹּדָי בֵּין הַבָּנִים
 רהיטנו קרי בצלו

רש"י

הרי שקלסם על פך: (טו) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפי:
 אף נעים. שעברת על פשעי והשנית שכינתך בתוכי. וזהו קילוס של ירד' האש וירא כל העם
 ויראו (פרשת שמיני): אף ערשנו רעננה. על ידי נעימותיך הנה רעננה ערשנו בננינו
 ובננותינו שהם כולם נקבצים אליך פה שנאמר ותקחל העדה וגו' (פרשת קרח) המשכן קרוי
 מטה שנאמר הנה מטתו שלשמה וכן המקדש קרוי מטה שנאמר ביום אש בחדר המטות אשר בבית
 ה' (מלכים ב' י"א) על שהם פריין ורביין של ישראל: (יז) קורות בתינו ארזים. שכן המשכן
 הוא זה: רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריקים אך ידעתי שאף בלשון משנה
 שנינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידין בו:

ב (א) תצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. כלה שושנת ההרים לפי שמרטבת
 תמיד שאין כח החמה שולטת שם: (ב) כשושנה בין החומים. שאכקבין אותה
 ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימות' כן רעייתו בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות
 בנותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח. אילן של תפוחים כשהוא
 בין

באור

עין גדי, וכתב חכם אחד לכן היה נקרא חננון תמר על שם שהיו קובצים וכורתים שם התמרי'
 כי חנן לשון כריתה הוא: (טו) הנך, השיר הזה הוא שיר ענות בין האהוב והאהובה:
 ערשנו, מטתנו כמו הנה ערשו ערש ברזל (דברים ג'), ורעננה הוא תואר לנקבה ולכך בא
 מלרע כדינו: (טז) רהיטנו, אין למלה הזאת דוגמתה במקרא לפי ענינה, וראש"ע דמה
 אותה כמו ברהטים בשקתות המים וכו' וטעם ברותים מין אילן ובקור המשל אהבתנו תמיד
 באהבה ורעננה, לא תקטף ולא תבול נטעה אף שורשה כארזים וכברותים:

ב (א) השרון, ארץ משור ומקום דשן, כמו שנאמר והיה השרון כערבה (ישעיה ל"ג),
 ולהרב המתרגם יתחיל מפקוק הזה שיר חדש, וגם יתכן לאמור שמוסב עוד למעלה
 אחר שכדמה קורות הבתים לארזים וכו' אמרה ואני בתוכם פורחת כשושנה וכבצלת, ואמר
 לה דודה כמו שושנה בין החומים והוא מינו קובים, כן את נחשבת בין הבנות כי נעלית על
 כולם: (ג) כתפוח, תשובתה אליו כאשר נבחר אילן התפוח בצלני סרק שהם עני היער כן
 אתה נבחר מכל הבנים, ואחר שהמאילה אותה לתפוח אמרה ע"ד משל בצלו קמדתו וישבתי כלומר
 אקספה

בְּצִלוֹ חֲמֹדֵי וַיִּשְׁבְּתִי וּפְרִיזוֹ
 מִתּוֹק לַחֲכִי: (ד) הִבִּיאֲנִי אֶל-
 בֵּית הַיַּיִן וּדְגָלוֹ עָלַי אֶהְבֶּה:
 (ה) סִמְכוֹנִי בְּאֲשֵׁי שׁוֹת רַפְדוֹנִי
 בַּתְּפוּחִים כִּי-חֹלֵת אֶהְבֶּה
 אֲנִי: (ו) שְׁמַאלוֹ תַּחַת לְרַאשֵׁי
 וַיְמִינִי תַּחְבֵּקֵנִי: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי
 אֶתְכֶם בְּנֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבְאוֹת
 אֲו בְּאֵילוֹת הַשָּׁדֶה אֲסִתְעִירוּ
 וְאִם

מיר בעהאגטו אין זיינעם שאַטטען,
 דא זיצע איך נידער, אונד זיס איזט
 מיינעם גוימען זיינע פֿרוכט. (ד) אינז
 זיינהוין בראַכט ער מיך, אונד זיין
 פֿאַניר איזט איבער מיך, דיא ליבע.
 (ה) אַ שטאַרקט מיך מיט רעבענוואַס!
 לאַכט מיך מיט אַפֿפעלמאַזט: דען איך
 בין ליבעז קראַנק. (ו) אונטער מיינעם
 הויפטע זיינע לינקע, זיינע רעכטע אום-
 פֿאַסט מיך. (ז) בייא דען רעדען,
 בייא דען הינדען דיזער פֿלור, בעשוועהר
 איך איך, טאַכטער ירושלים!
 וועקט זיא ניכט, רעגט

רש"י

בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים
 והדוגמא כך הקדוש ברוך הוא מכל האלהים נבחר לפיכך נכלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה
 התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו כל כך ברחו כל האומות מעל הקדוש ברוך הוא
 במתן תורה אבל אני נכלו חמדתי וישבתי: (ד) אל בית היין. אהל מועד שם שיתנו פרייה
 וביתוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה. וקביצתי שדגלתי אליו אהבה היא עלי עודני זוכרת
 אהבתו ודגלו אטרי"ט בלע"ז (בל"א אן זיך כיהן. אן זיך לאקען) וגם הוא אסורטי"ר בל"א
 זו זאמן ברינגן): (ה) סמכוני עתה כמדת החולים באשי עכבי' או באשישות סלת כקיייה:
 רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים: כי חולה אני. לאהבתו
 כי נמאתי לו פה בגלותי. רפידה לשון מצע היא כמו ירפד חרון עלי טיט (איוב מ"א): (ו) שמאלו
 תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבקני. דרך שלשת ימים נוסע לתור להס מנוחה ובמקום
 המנוחה מוריד להם מן שליו כלזה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה לאהבתו: (ז) השבעתי
 אתכם. אתם האומות נצבאות או באילות. שתהיו הסקר ומאכל כצביים ואילים: אם תעורו,
 ואם

באור

אחסה תחת כנפיו: (ד) בית היין, בית העונג והשמחה כמו שכתבנו למעלה: ודגלו,
 הדגל אשר הקים עלי הוא האהבה: (ה) באשישות, המה הלגימות שישימו בהן היין כמו
 ואשישה אחת (שמואל ב'): רפדוני, חוקוני במין התפוחים או כמו שכתב רש"י שהוא לשון
 מצע כמו ירפד חרון עלי טיט (איוב מ"א) כלומר רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב:
 (ו) שמאלו, באור המשל כאשר כתב הר"י עראמה ח"ל אחרי שתדמה בלבה עונג ושמחה
 מאהובה כמו שאמרה הביאני אל בית היין, דממה ברעיונה שישים שמאלו תחת לראשה וכו'
 והוא המצב הקרוב לשיכורה ואחר שהיתה בדמיונה על זה האופן מהנאה, היתה משבעת בנות
 ירושלים וכו' עב"ל, וגם יתכן שדברי המשורר המה אחר שכלה לשיר שירי האהבה מראשיתה
 עד סופה השבעת בנות ירושלים לבלתי תמהרנה ויאילו לעורר אהבה ותשוקה בקרבם נגד איש כי
 רבים חללים הפילה האהבה, רק תשקוטנה עד שתחפן האהבה מעצמה לעלות. והחרוזים
 האלה דהיינו השבעתי אתכם וכו' נמצאים עוד בזה הספר, ובכל פעם אחר שהיתה בדמיונה על
 האופן הנ"ל: (ז) בצבאות, לפי שהשיר הי' מן רועה ורועה אשר המה תמיד על פני השדה,
 לכן גם השבעה היתה נצבאות ובאילות השדה וכה"ל. כאלם סדור אחד מהשירים כאשר
 כתבנו במה"ס כי התחיל מן יסקני וכו' כאשר האהבה הקלה לנץ נץ ולפרוס פרח, וסיים פה
 כאשר

רעגט דיא ליבע ניכט , ביז עז איז
 געפאללט ! (ח) שטיממע מיינע ליבען !
 אה זיך ! ער קאממט ! איבער בערגע
 שפרינגענר ! איבער היגעל היפענר .
 (ט) איינעם רעהע איזט מיין ליבער ,
 איינעם יונגען הירשבען גלייך . דא
 שטעהט ער שאן הינטר אונזער וואנד
 שויעט דורכ'ז געלאנדער, בלינקט דורכ'ז
 גיטטער : (י) ער רופט , מיין ליבער ,
 שפריכט צו מיר : אויף ! מיינע שאפריין !
 מיינע שארונע , אויף ! אה קאממע ,
 (יא) דער ווינטער איזט איבער ,
 דער רעגען וועג , אונד

ואם תעוררו את האהבה עד
 שתחפץ : (ח) קול דודי הנה
 זה בא מדלג על ההרים מקפיץ
 על הגבעות : (ט) דומה דודי
 לצבי או לעפר האילים הנה
 זה עומד אחר כתלנו משגיח
 מן החלונות מצויץ מן החרכים :
 (י) ענה דודי ואמר לי קומי לי
 רעיתי יפתי ולכי לי : (יא) כי
 הנה הסתו עבר הנשם חלק
 הסתיו קרי הלך

רש"י

ואם תעוררו את האהבה * שנינו לדודי לשנותה ולהחליפ' ולבקש מונני להפתות אחרים :
 עד שתחפץ * בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי : עד שתחפץ * כמו עד שהמלך נוסע
 בעוד שהמלך נוסע : אם תעירו * אם תשינו כמו ויהי ערך (שמואל א' כ"ח) ופסדה לערך
 (דניאל ד') : ואם תעוררו * כמו העורר על השדה קלכ' ייר בלע'ז (והוא קלעני' ער בל'א
 געריכטליך קלאגען * זיך בעשווערן * אנשארען) * יש מדרשי אנדה רבים ואינם מתיישבים
 על סדר הדברים כי רואה אני שנתכבא שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה ועל המעבד
 וביאת הארץ ובית הכמירה וגלות בכל וביאת בית שני וחורבנו : (ח) קול דודי * חזר העשור
 על הראשונות כאדם שקבר דבריו וחזר ואומר לא אחרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל
 ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר היאך פקדם במצרים בלשון חבה ועכשיו חזר ואומר
 משיכה זו שאמרת לך שמשכני דודי ורנתי אחריו כן היתה נואש הייתי אומר' לגאולה עד תום
 ארבע עלות שנה שנאמרו בין הבתרים : קול דודי הנה זה בא * לפני הקן כמדלג על ההרים
 ומקפץ בגבעות : (ט) דומה דודי לצבי * בקלות מרוצתו שמהיר לבא כצבי וכעפר האילים *
 עופר איל בחור : הנה זה עומד וכו' * סבורה הייתי לישב עגונה עוד ימים רבים והנה הוא
 הודיע שהיה עומד ומליץ מן חלוטות השמים את העשוי לי שנאמר ראה ראיתי את עני עמי (שעית
 ג') : (י) ענה * לשון ענייה ולשון נעקת קול רם חה בנין אב לכלם ועט הלויים (פרשת כי
 תבוא) : ואמר לי * ע'י משה : קומי לי * אעלה אתכם מעוני מצרים (פ' שמות) : (יא) הסתו
 עבר * אין

באור

כאשר גדלה ועשתה פרי : (ח) קול דודי, השיר הזה כולו מחמדים והמשל בו כאלו הוא שיר
 האביב וכמו שכתב רש"י ח"ל כל הענין הזה לפי פשוטו לשון חבה ופתי. שנחור מרצה ארוסתו
 לילך אחריו עכ"ל והאהבה שומעת מרחוק קול דודה ושמה לקראתו, וטעם מקפץ כמו מדלג
 כי תרגום לכתר בהן, לקפצא בהין (ראב"ע) : (ט) לצבי, לקלות מרוצתו דומה הוא לצבי,
 או לאיל הקטן, כי טעם עופר קטן. ועד כה שמה קולו מרחוק, ועתה ראתה אותו והוא
 שאמרה הנה זה עומד וכו', ולכן כחלק המרחו הזה ממה שלפניו, כחלק מן הכלל : משניח,
 ענינו הנטה בהתבוננת, וכבר מורגל לשון השמחה כפי כל : טציץ, מנגלה עמנו וכראה ונשקף
 ו"מ מענין ויקחני בצינית ראשו, (מדר' ק) וטעם המרכים, אשכנז כי תרגום בעד האשכנז
 נשקפתי (משלי ז') ומן מרכין וכו' : (יא) הסתיו, הוא המורף כי תרגום קין ומורף, קיטא
 וסתוא

שיר השירים ב

תרגום אשכנזי שכא

חֲלֹף לֹא: (יב) הַנְּצַנִּים נִרְאוּ
 בְּאַרְצָן עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל
 הַתְּהוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ :
 (יג) הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּנִיהָ
 וְהַנְּפִנִים סְמֵדֵר נִתְּנוּ רִיחַ קוֹמִי
 לְכִי רַעִיתִי יִפְתִּי וְלִפְנֵי לֶךְ :
 (יד) יִזְנְתִי בְּחֻגֵי הַסֶּלַע בְּסִרְתֵּךְ
 הַמְּדַרְגָּה הִרְאִינִי אֶת־מַרְאֵיךְ
 לך קרי השמיעני

אונד דאָהין! (יב) כלאומען שוועט מאָן
 אַם באַדען; דיא צייט דער לידער איזט
 דאָ! דער טורטעל טויבע שטיממע,
 האַרט מאָן אויף דער פֿלור; (יג) דער
 פֿייגענבוים ווירצט זיינע פֿריכטלויין;
 דעז וויינשטאַקו זונגע טרייבכען, פֿער-
 ברייטען וואָהל גערוד. אויף, מיינע
 שאַפֿרין! מיינע שאַנע, אויף! אונד
 קאַטמע! (יד) מיין טייבכען! דאָרט
 אים פֿעלזענריצע, דאָרט אין דער קלופֿט
 דער שטייגע, לאַס מיך זעהען דיין
 אַנגעזיכט!
 לאַס

ר ש י

עכשוו טורח בדרך סתיו חורף תרגם חורף סתיו: (יב) הנצנים נראו בארץ. קרבו ימי
 החמה שהאילנות מוניחין פרחים והולכי דרכים מתענגין לראותם: עת הזמיר הגיע שהעופות
 נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות
 להיות משוררים ומנפנפין בימי ניסן: (יג) התאנה חנטה פניה. כמשמעו: והנפנים סמדר.
 כשנפלה הפרח והענבים מובדלים זה מזה ונכרים כל עננה לעננה קרויה סמדר. כל הענין
 הזה לפי פשוטו ל' חנת פתוי שחור מרנה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי: ענה
 דודי. על ידי משה: ואמר לי. על ידי אהרן: קומי לך. ורזי עמך וישאלו איש מאת רעהו
 (שמות י"א) כי הנה הסתיו עבר. אלו ארבע מאות שנה דלגתים למכותם משולד יחזק:
 הנשם. שהוא טרמותו של סתיו חלף והלך לו כלומר פ"ו שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם
 והלכו להם משולדה מרים הקשו המכרים שעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים ע"ש שמררום:
 (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל דרכים: עת הזמיר הגיע.
 שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול התור. קול התייר הגדול. ד"א קול התור קול
 שהגיע זמן יציאתכם ממרים: (יג) התאנה חנטה פניה. הגיע זמן של בכורים לקרב
 שתכנסו לארץ: והנפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. ד"א כשרים שזכס חנטו והננו לפני
 מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לכו. יו"ד יתירה קומי לקבל עשרת הדברות. דבר
 אחר התאנה חנטה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אכילה: והנפנים סמדר נתנו
 ריח. אלו הנשאים מהם עשות טובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגי הסלע.
 זה נאמר על אותה שעה שדרך פרעה אחריהם והשיגם סוכים על הים ואין מקום לנוס לפניהם
 מפני הים ולא להפנות לכדדין מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שברחת מפני
 הים וכנסה לנקיית הסלעים והיה

באור

וסתיו: חלף, כמו והאלילים כליל יחלף: (יב) הנצנים, שראו נין והדגש בצ"דיק תמורת
 הנח לדעת הדד"ק, והוא מבוחר בס' נת"ש (בראשית מ'): הזמיר, שם ועכבו שיר ושנח
 (מרד"ק) וכן אמר רש"י דרך העופות להיות משוררים ומנפנפין בימי ניסן ויש אומרים שהוא שם
 לעוף מה אשר יתן קולו בזמר בהגיע ימי האביב, וכמו שאל' למטה וקול התור וכו': (יג) חנטה,
 המתיקה ו"א כי עשתה כדמות אבק מן ויחנטו הרופאים וכו' (מראב"ע) ומורגל המלה הזאת
 מאוד כפי חכמי התלמוד: פניה, הפרי טרם שיתבשל וכן הוא בלשון ישמעאל, ושרא פנב
 ולפיכך נדגשה הגימל: סמדר, כשנפלה הפרח והענבים מובדלים זה מזה ונכרים כל עננה
 לעננה קרויה סמדר (מרש"י), והשעור והנפנים נפני סמדר, או שהענין הסוף וסמדר הנפני:
 (יד) בחגי, בנקיית הסלע והוא לשון שבר דומה לו והיתה אדמת ירושלים לחגא וכשהן רבים
 קרין

הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ בִּי־קוֹלְךָ
 עֲרֹב וּמְרֹאֵיךָ נִאֻוֶּה: (טו) אַחֲזוּ
 לָנוּ שְׁעָלִים שְׁעָלִים קַטְנִים
 מִחֲבָלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ
 סְמֹדֵר: (טז) דוֹרֵי לֵי וְאֲנִי לֹא
 הִרְעֵה בְּשׁוֹשְׁנִים: (יז) עַד
 שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְגַם הַצְּלָלִים סָבָ

לאם מיד הארען דיינע שטיממע! וים
 איזט דיינע שטיממע, שאן דין אן
 געזיכט! (טו) פֿאהעט אונז דיא פֿיקוע,
 פֿאהעט דיא קליינען פֿיקוע, דיא וויין
 בערגז פֿערדערבער! אונער וויינבערג
 קנאָפּט. (טז) מיין פֿריינד איזט מיין,
 אונד איך בין ויין, דער אונטער ראָוען
 ווירעט. (יז) ביו דער טאָג זיך קיהלט,
 ביו דיא שאַטטען ווייכען, קעהר אום
 אָ ליבער!
 גלייך

דמה

רש"י

הנחש טשדכו תכנס לפניו הרי הנחש תנח לחץ הרי הנחש לה הקנה הראוי את
 מראיך את כשרון פעולתך למי את פוכה בעת נרה: השמעני את קולך ויזעקו בני ישראל אל
 ה' (סס"ד): בחגוי. בנקיקי והוא לשון שבר ודומה לו יסוגו וינעו (תהלים ק"ז) והיתה
 אדמת יהודה למזרים לחגא (ישעי"ט) וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קנה קצוי וכן ויברות
 את מדיהם (שמואל ב' י'): המדרגה. אישקלו ייש בלע"ז וברש"י כ"י איש קילא. עשע"לע -
 בל"א שטופן. טרעפפען) כשעוין חרין סניבות המגדלים ושפסין העפר למעלה להגביה התל
 סניב עוין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה פעמים שיש בה חורים
 ונכנסים שם שרצים ועופות: (טו) אחזו לנו שעלים. שמע הקב"ה את קולם וזה את הים
 ושטפס וזה אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את
 הכרמי' בעוד כרמנו סמד' שהענבי' דקים כשהיה' בת ישרא' יולדת זכר והיא טומנתו והיו הענרי'
 נכנסים לבתיהם ומפשים את הזכרים והתוטק טמין והוא בן שנה או בן שנתים והן עביאין
 תנוקות עבית מיכרי ותינוק מזכרי מדבר ותינוק ישראל עונה ממקום שטמן שם והיו חופשיין
 ומשליכים אותו ליאור ולמה קורא אותם שעלים מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח
 אף מזכרים מביטים לאחוריהם שנאמר אטוסה מפני ישראל (פ' בשלח): שעלים קטנים. כתיב
 קסר וי' על שם שהיה נפרע מהם במים שנמדדו בשעלו של מקום (כמ"ש בישיעיה י'): (טז) דודי
 לי ואני לו. הוא כל נרכיו תבע ממנו ולא נזה אלא לי עשופסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו
 עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל נרכי תבעתי הימנו ולא מאהים אחרים: הרועה
 את נאבו באשנים במרעה טוב וטוב ויפה: (יז) עד שיפוח היום. מוסב למקרא שלמעלה הימנו
 דודי לי ואני לו עד זמן שגרם העין ושפתי השמש כחום היום וגבר השרב: וגם הצללים
 קטאנו

באור

קורין חגוי וכן קנה קצוי (מרש"י) ולדעת רד"ק הוא על ראש הסלע, כי כן תרגם יונתן שוכני
 בחגוי הסלע, בשיני כיפא: המדרגה, (אישקלורוז בלע"ז עסקאליע, שטייני, טרעפפי
 מרש"י) ותרגום לא תעלה במעלות לא תיסק בדרגון, ולפי שדמה אותה ליונה אמר ג"כ סתם
 המדרגה חגוי סלע, שהם מקום מנוחת היונים, ובאור המשל אמר לה הנה הגיע ימי האביב
 ויכול לשמש, לכן אל תעללי ואל תסתירי עוד ובואינא עמי, ופה נשלב השיר הא' מסדור
 השני (טו) אחזו, השיר הזה אינו מחובר עם מה שלפניו והוא אסף סדר אותו פה לפי שהמשל
 ב' ג' כ' ימיי האביב כמו שאמר וכרמינו סמדר, ולכן נסמך עם הרחשין ולדעת חזקוני חבריא
 הטעם שהם אוכלים העצים ומגלים הסוכה אשר הוא נסתר שם עם אהובתו והשועלים האלה
 ידועים המה נקראים (שןקאלם) או (גאלד וואלף) והמה הולכים תמיד נבאות נבאות ומחבלים
 השדות ובפרטות הכרמים: (טז) דודי לי, יראה שהוא שיר הקין ואמרה לכה עתה ממנו
 המתן עד שיפוח היום, והוא כמו הפיסי גני, שיבוא החום ויקרר האויר, ועד שיטובו הצללים
 חה

שיר השירים ב ג

תרגום אשכנזי שכב

דמה לך דודי לצבי או לעפר
 האילים על-הרי בתר :
 ג (א) על-משכבי בלילות
 בקשתי את שאהבה
 נפשי בקשתיו ולא מצאתיו :
 (ב) אקומה נא ואסובבה בעיר
 בשוקים וברחבות אבקשה
 את שאהבה נפשי בקשתיו
 ולא מצאתיו : (ג) מצאתוני
 השמרים הסבבים בעיר את
 שאהבה נפשי ראיתם :
 (ד) כמעט שעברתי מהם עד
 שמצאתי את שאהבה נפשי

גלייך דעם מונטערן רעהע , גלייך
 דעם יונגען הירשבען , איבער שידעי
 בערגע !
 ג (א) נאכטו אויף מיינער לאגער-
 שטאטטע , וזכטע איך , דען
 מיינע זעעלע ליבט , איך זוכטע , פאנד
 איהן ניכט . (ב) וואהלאן ! זא ווילל
 איך אויפשטעהן , אומהער געהען , אין
 דער שטאדט , אין דען שטראסען , אין
 דען גאסען , זוכען דען מיינע זעעלע
 ליבט , איך זוכטע , פאנד איהן ניכט .
 (ג) עו פאנדען מיך דיא וואכטר דיא אין
 דער שטאדט אומגעהן , האבט איהר איהן
 געזעהן , דען מיינע זעעלע ליבט ? , (ד)
 קוים בין איך וועג פאן איהנען , דיא פינדע
 איך איהן , דען מיינע זעעלע ליבט . איך
 האלט איהן , לאס איהן ניכט , בין

שמצאתי את שאהבה נפשי וראיתם את
 שהביאתי

ר ש י

טאטו בעגל טאטו צמרגלים : ונסו הכללים . זכיות המגומות עליט פרקתי עולו : סוב דמה לך
 דודי . גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני : בתר . לשון חלוקה והפלגה :
 ג (א) על משכבי בלילות . בטר לי שיבתי אפילה כל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל מופים :
 בקשתיו ולא מצאתיו . כי אינני בקרבכם כי לא אעלה בקרבך : (ב) אקומה נא
 ואבקשה . ויחל משה אעלה אל ה' (פ' כיתשא) : (ג) מצאתוני השמרים הם משה ואהרן :
 את שאהבה נפשי ראיתם . מה שמצאתם בפיו : (ד) כמעט שעברתי מהם . קרוב לפרישתם
 ממני לבחף ארבעים שנה . עד שמוצאתי . שהיה עמו בימי יהושע לכבוש שלשים ואחד מלכים :
 אצותיו ולא ארפטו . לא כתתי לורפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי :
 השבעתי

ב א ו ר

חה הוא לעת ערב , כי נעת סר השמש גם הכללים חין , ואז בוא אלי מהרה ובמרוצה , כאשר
 ידלג האיל וירץ הכני . וטעם בתרכמו ויבטר אותם , על שני הסלעים והאיל מדלג בקלות
 משן לשן :
 ג (א) על משכבי בלילות , אמר חד מן חבריאי טעם ההמשך , לפי שאמרה לדודה שיסוב
 ממנה כחום היום וימתין עד הערב ואז ימהר אללה להתענג עמה באהבים , וכשהיתה
 על משכבה בלילות והוא עדיין לא בא בקשתהו ברחובות וגו' : (ג) אקומה נא , כן אמרה
 צלבה לקום ולסובב בעיר אולי תמצאו , ולכן בא בל' עתיד : בשוקים , הם החומות והנפרד
 זקובא בקבוץ בהראות עין הפעל כמו שכאמר מן שור **שוררים** והדומה : (ג) אח שאהבה ,
 לשון שאלה הוא , שאלה זאת את השמרים , ומרוב חפנה לבקש אותי , לא המתינה
 על תשובתם והלכה לדרכה : (ד) כמעט , דקדוק המליצה הוזה כך היא שמש הכ"ף מן כמעט
 הוא ככף השעור , ופרושו הזמן או המקום מן עברי מהשמרים עד פנימתי באהובי היה כש

שֶׁהֵבִיאתִיו אֶל-בֵּית אֹמִי וְאֶל-
 חֲדָר הַזֹּהֲרָי: (ה) הַשְּׁבַעֲתִי
 אֶתְכֶם בְּנֹת יְרוּשָׁלַם בְּצִבְאוֹת
 אֲו בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם-תִּעְרְוּ
 וְאִם-תִּעְזְרוּ אֶת-דָּוָהְבָּה עַד
 שֶׁתַּחֲפִץ: (ו) מִי זֹאת עֲלֶה מִן-
 הַמִּדְבָּר בְּתִימְרוֹת עֵשֶׂן מִקְטָרֶת
 מִרוֹל בֹּזֵה מִכָּל אֲבָקֶת רוֹבֵל:
 (ז) הֲנֵה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים

כיו איך איהו ברונגע , אין מיינער
 מוטטער הויו , אין מיינער געבאהררין
 צימטער . (ה) אייך בעשוועהרע איך
 ירושלים'ן טאכטער ! בייא דען רעהען ,
 בייא דען הינדען דיוער פֿלור , וועקט
 זיא ניכט , רעגט דיא ליבע ניכט , ביו
 עז איהר געפאללט ! (ו) ווער איוט
 דיא אויו דער וויזטען , דארט שטייגט
 עמפאר ? וויא זיילען גראדער רויך
 עמפאר ? וואהל גערוך פֿאן מיררען
 אונד וויירויך , רופטנדר אלו קראמער
 ווירצע . (ז) זעהט שלמה זיין בעטט !
 זעכציג שטארקען שטעהן

גברים

רשי

(ד) השבעתי אתכם . האמות בהיותי גולה בניכס : אס תעירו ואס תעוררו . אבנת דחי
 ממני על ידי פתוי והסתה לעוזבו לאוב מאחריו : עד שתספן . צעוד שאהבתו חפן עלי : (ו) מי
 זאת עולה מן המדבר . כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני והורגני
 כנשים ועקרבי' וזרפים הקופים והברקנים לעשות הדרך מיסור והיה הענן והעשן עולין ורואין
 אותן האמות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן
 המדבר וגו' : כתמרות עשן . גבוה וזקוף כתמר : מקטרת מור . על שם ענן הקטרת שהיה
 מתמר מעל מונח הפנימי : רובל . בשם המוכר כל מיני בשמי' : אבנת . ע"ש שכותשין אות'
 וטוחקין הדק כאבן : (ז) הנה מטתו שלשלמה . אהל מועד והארון שהיו נושאין במדבר : ששים
 גברים

באור

מעט , כלומר מיד מנאתיהו , ומה תבין הטעם של מלת עוד , ודע זאת : הורתי , אמי ,
 וכפל הכוונה במליצת שונות הוא לופי השיר : (ה) השבעתי , אחר שנאלס הסטור שהיא
 מנאתהו והוליכה אותו למדרה , סדר המאסף עוד פעם השנועה כפעם הראשון , מהטעם
 שבתבנו למעלה בשם הר' עראמה . ובה נאלס סדור השני מהשירים : (ו) מי זאת , אחר
 שהביא המאסף שיר מנייר מקרי הלילה כמה שקורין נל"א (איין נאכטעטיק) בבית אהוב
 ואהובה השמחים בחלקם והם במדרגה קטנה במדרגות הקבון , יבוא גם שיר אחר מנייר
 מקרי לילה בבית המלך העליון במדרגה , והקורא המאכיל יעמוד על ההשתנות שבין השיר
 האחד לחבירו . וטעם השיר הב' אמר חד מן חבד"א שהוא שיר אפריון (איין צרויט ליד) , כאשר
 נראה להלן מפסוק נאנה וראינה וכו' , ומיוסד על יום חתונת ושמת לב שלמה המלך עסבת
 פרעה מלך מצרים כאשר מנאט בתהילים שיר אחד מיוסד ע"ז : טן המדבר , לדעת חד מן
 חבד"א הטעם על בית יער הלצטן שהי' לשלמה , ואס דרה נת פרעה טרם כלה ביתה שגנה
 לה המלך , כנוכר בספר מלכים : בחמרות , לשון עמוד כמו חמרות דמלכים , ונראה
 שנקראו כן להיותם חטובים מעבי תמרים הגבוהים , ודמה אותה לעמוד ענן של קטורת
 המתאבך למעלה מיושר ובלי עקום , והיא גם היא ריחה נודף מכל תמרוקי הנשים וגבוה מאוד
 והילכת וקופה , וטעם המ"ס מכל , מ"ס היתרון , כלומר ריחה נודף יותר מן כל מיני בושם
 של רובל והוא הסוחר עם בשמים , וטעם אבנת כמו שכתב רש"י על שם שכותשין הבשמים ועושין
 אותן דק כאבן : (ז) הנה מטתו , יבוא המאורע עם הרעים האהובים פנימה ויבוא עתה גם
 ההוד

גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל :
 (ח) כָּלֶם אַחֲוֵי חֶרֶב מִלְּמֹדֵי
 מִלְחָמָה אִישׁ חֶרְבוֹ עַל־יָרְכוֹ
 מִפֶּחַד בְּלִילוֹת : (ט) אֶפְרַיִן
 עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעְצֵי
 הַלְבָנֹן : (י) עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף
 רִפִּידָתוֹ וְזָהָב מִרְכָּבוֹ אֲרָגְמָן
 תּוֹכוֹ רִצּוֹף אֲהָבָה מִבְּנוֹת
 יְרוּשָׁלַם : (יא) צֵאִינָה וְרֵאִינָה
 בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 בעטרה

שטעהען אומהער, אויז דען שטארקען
 ישראל'ז. (ח) אללע האנד אים שווערדט.
 אללע קריגו געלעהרט! יעדער אן דער
 היפטע ויין שווערדט, פאר מיטטער
 נאכטליך גרויען. (ט) קאניג שלמה
 לים זיך איין פראכטבעט מאכען, אויז
 לבנון'ז געהאלצע; (י) דיא זיילען מאכט
 ער זילבערן, דען היממעל פאן גאלד,
 דען זיטץ פאן פורפור: דיא מיטטע
 געפאלאזטערט מיט לייבע, צו דען
 טאכטערן ירושלים'ז. (יא) געהט הין
 איהר טאכטער ציון'ז; שויעט שלמה,
 דען קאניג, אין

ר ש"י

גבורים סביב לה • ששים רבוא סביב לה : מגבורי ישראל • מיוצאי הנחל לבד הפחותים מבין
 עשרים והיתרים על בני ששים : (ח) מלומדי מלחמה • מלחמתה של תורה וכן הכהנים
 הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מלומדי סדר עבודתם : איש חרבו • כלי זיוו הן מסורת
 וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסדה שלא תשכח : מפחד בלילות • סן ישכח
 ויבאז עליהם נרות וכן הוא אומר נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך (תהלים ב') : (ט) אפריון
 עשה לו זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון כיפת סתר לכבוד : (י) רפידתו
 משכנו ומשכנו על הכפרת שה' זהב : מרכבו ארגמן • זה הכפרת שהיה תלוי ורוכב על כלונסות
 מעמוד לעמוד : תוכו רצוף • סדור ברנפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות : מבנות
 ירושלים • אלו ישראל יריאים ושלמים (ירושלם הוא ירא שלם) להקב"ה : (יא) ננות ציון •
 בנים שמכויינין לו במילה ובתפילין ובניכות : בעטרה שעטרה לו אשו • אהל מועד שהוא מעוטר
 בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני • אמר רבי נחמיה שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר
 בר'

באור

ההוד וההדר של מנת אהבה, כי ששים גבורים שומרים ראש המלך עומדים סביבה, וכולם
 אחוים בחרב כדרך אנשי מלחמה לשמור המלך : (ה) אחווי, הפעול בו כדרך חגור כלי
 מלחמה לבוש בדים (רד"ק) ולפ"ז יהיה הטעם שהם חגורי חרב, אבל זהו שאמר אח"כ איש
 חרבו על ירכו, ולדעת הר"מ הכוונה שהם אחוים בחרבם התולה על ירכם, כדי להיות
 מוכן מיד נגד הסכנה • וחד מן חגריהם אמר, הטעם שהם נאחזים מהחרב כלומר שכבר היה
 החרב אחוז בהם ופונע אותם במלחמה (פרוואונדטי קריגר) וזה טעם מלומדי מלחמה כלומר
 מנוסים במלחמה : טפחד, מ"ס הסנה הגורמת : (ט) אפריון, שראו פרה והא' טוספת
 וכן נקרא בלשון חז"ל מטה פוריא על שם אפריון ורבינו עליה וכו' (מרד"ק), ויתכן ג"כ לפ"ז
 לפרשו (בריוט בעטע), והנה אחר שקלם למעלה המטה בהוד ובהדר, החל פה לקלסה ג"כ
 בפאר וכויו ויאמר שעמודיו עשה כסף וכו' : (י) רפידתו, ענינו יפיע והוא למעלה, ובל"א
 (דער היממל) : רצוף, כמו על רנפת בהט ושם שענינו הונעת אבנים בקרקע, ופה היתה
 רנופה באהבה (מרד"ק) : (יא) בעטרה, אינזאת עטרת של זהב להוד המלוכה, כי אם
 עטרת

תרגום אשכנזי

שיר השירים ג ד

בַּעֲטָרָה שְׁעֵטְרָה לֹו אִמּוֹ בְּיוֹם
חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֵחַת לְבוֹ :
ד הַגֶּן יִפֶּה רַעֲיָתִי הַגֶּן
יִפֶּה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבְּעַד
לְצִמְרֵיךְ שְׁעָרֶךְ כְּעֵדֵר הָעֹזִים
שְׂגִלְשׁוֹ

אין דער קראַנע , וואָמיט אַם טאַגע
זיינער דאָס צייט , אַם טאַגע זיינער
דער צענופֿריידע , איהן זיינע מוטטער
קראַנטע .

ד (א) שאַן ביזט דוא , מיינע שאַפֿרין !
שאַן ביזט דוא ! דיינע אויגען
טייכען , צווישען דיינען לאַקקען ; דין
דאַר וויא געמוען העערדע , האַנגענד
פֿאַן

רש"י

בר"י אי אפשר שמעת מאבדך מהו בעטרה שעטרה לו אמואל למלך שהיתה לו בת יסוף
והי' אוהבה ביותר לא זו מחבבה עד שקראה בתי שנאמר שמעי בת וראי (תהלים מ"ה) לא זו
מחבבה עד שקראה אחותי שנאמר פתחי לי אחותי רעייתי לא זו מחבבה עד שקראה אחי שנאמר
שמעו אלי עמי ולאומי אלי האזינו (ישעיה כ"א) ולאומי כתיב . עמד ר"ש בן יוחאי ובסקו על ראשו
וכו' : ביום חתונתו יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו . וביום שמחת לבו . וזו
שמוכי למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר :

ד (א) הגן יפה רעייתי קילסן וריכץ וערבו עליו קרבנותיהם : עד שיפוח היום . שטאל
לפניו בימי חפני ופנחס : עיניך יוניס . גווייך ומראיתך ודוגמתך כיונה הזאת
הדבקה בך זונה וכשאחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת כושרה כך את נחת שכס לסטול
עולי ומוראי : מבעד למתך שערך כעדר העזים . הקילום הזה דוגמת קילום אשה הנאהבת
לחתן מנפנים לקיסוריך שערך נאוו ומנהיק כושר ולבנותי כשער עזים לבנות היורדות
ההרים ושערן מנהיק מרחוק . והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מנפנים למחנות
ומשכנותיך חף הרקיס שניך חניבין עלי כיעקב ובניו שנלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לך
שם . ד"א כאותן שנלשו על מדין בעבר הירדן שהיא ארץ גלעד ולשון זה בעדרש שיר השירים
מבעד הוא לשון מנפנים שרוב בעד שנקרא דבר המוסך ומנין נגד דבר אחר כמו ובעד כוכבים
יחמוס (איוב ט') הארץ בריחיה בעדי (יונה ב') הנעד ערפל (איוב כ"ב) ומבעד הוא הדג
שהוא מנפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד למתך לשון דבר המכני' השער שלא יפוח
לבאת וזו היא השכבה והקיסורים ולא יתכן לפרש במתך לשון נמות שתהא הת"ו מאורשת בתינה
שאם כן היה לה להיות דגשה כשהיא נסמכת לה"א לפעול צופעולת כקנה או לוי' ולפעול צו
פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהיא נטמנה לנקבה היא כדגשה כמו חנה חדשה ושבתה (הושע
ב') וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של במתך שהיא רפה על כרסו באה במקום ה"א ויהא
שם הקיסור כמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך ה"א לתי"ו וכגון שפחה תהפך
לומר

באור

עטרת של פרחים (אין בלומן קראנץ) להוד האהבה : ביום חתונתו , כלומר ביום חופתי
שהוא יום שנעשה חתן (מרד"ק) . וזוה נשלים שיר הראשון מהסדור הג' , אחר שקלם ומפאר
את שלמה בג' דברים בני ככח ובעושר : בכח ממה שנאמר למעלה שמים גבורים וכו' , בעושר
ממה שנאמר עמודיו עשה כסף וכו' , ובני ממה שנאמר באינה וראינה וכו' , כלומר ראינה יופי
המלך ביום חתונתו ובקאטו :

ד (א) עיניך יוניס , שהם דומים ברכותם ונקיותם ליונים (כארט אונד אונשולדיג) , ומד
מן חנריא מפרשהו מלשון לא תוט ותרגמוו בל"א (כרפי הרעריש) , ובא שם עין על
משקל זכר כמו עיניו יחוו : מבעד , הוא לשון מנפנים שרוב בעד שנקרא דבר המוסך ומנין
נגד דבר אחר , ומבעד הוא דבר שמנפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד למתך , לשון
דבר

שיר השירים ד

תרגום אשכנזי שכר

שָׁנָה לְשׁוֹמֵהַר גִּלְעָד: (ב) שִׁבְיָהּ
בְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שִׁעְלוּ מִן
הַרְחֵצָה שְׁבָלִים מִתְּאִימוֹת
וְשִׁבְלָה אֵין בָּהֶם: (ג) כְּחוֹט
הַשָּׁנִי שִׁפְתוֹתֶיהָ וּמִדְּבָרָהּ

פֶּאֶן דַּעַם בַּעֲרָגָה גִּלְעָד! (ב) דִּינַע
צִאֲהֵנָּה לַעֲמִמֵּר הַעֲעֵרְדַּע, אֵין רִיחֵהָ
וּוֹאֲהֵל גַּעֲרָדְנַעַט, אֵוִיו דַּעַר שׁוֹאֲמַמַּע
שְׁטִיגְעַנְד: אֲלֵלַע צׁוֹוִילֵינְג טְרָאָכְטִיג,
קִינַעו דַּעֲרׁוֹעֵלְבַעַן פֶּעֶה־לֵט; (ג) וִוִיא
רָאָזַעֲנָפֶאָרְעַן דִּינַע לִיפֶפֶעַן, דִּיא שְׁפֶרֶאָךְ
גִּלְדִּמַּאסַּעַן לִיבְלִיךְ; וִוִיא

נאוה

רשי

לומר שפחתו שפחתה וכן אמה אמתו אמתה ערוה ערותו ערותה וכן זה אמה אמתו אמתה אמתו
אמתך: שגלשו. שנקראו גנח מתורגס גלוש כשהנהמות יורדו מן ההר כמלא ההר נקרא וממורע
מהם: (ב) שיכך כעדר הקצובו וגו'. אף קילום זה בלשון נוי אשה שיכך דקות ולבנו וסדורו
על סדורן כמור וסדר עדר הרחלים הברורו משאר האין בקצב ומכין כמכרו לרועה חכם
והגון לחיה בצמקן שעוין אותן לכלי מילת ומשמרין אותן מע' לידתן שלא יתלכך הצמד ורוחצין
אותם מיום אל יום: שכולם מתאימו. לשון מתוס אין מתוס בבשרי (תהלים ל"ח) כלומר
תמימו אינטרי" ש בלע"ז (שהיא ענטי"ער או אינטענ"ר כל"א נאמן פאל קומן אינטערזעהרט
וכן פי"רש"י תהלים ל"ח ד'): ושכלה. שום שכול ומום אין בהם וכאמר הדוגמא הזו על שם
גבורי ישראל הכורתיים ואוכלים אויביהם בשניהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של
ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה וכאמר קילום זה על שנים עשר אלף איש שבאו על
מדין בקצב ומכין שלא נחמד אחד מהם על העריות שנאמר ולא כפקד ממנו איש (פ' מטות) ואף
על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחמדו שהעיד עליהם הכתוב ויקחו את כל השלל
ויביאו אל משה ולא אלעזר הכהן וגו' (שם) ולא הנדריס אחד מהן פרה אחת או תמור אחד:
(ג) כחוט השני שפתיך. נאות להבטיח ולשמור הבטחתם כמו שעשו מדגלים לרחב הזונה
שאמר

באור

דבר המצומצם השער שלא יפריחו לנאת וזו היא השכבה והקשורים (מדברי רש"י) ולדעת ר'
יונה פירוש מסוה (שלייער), אומנם הרד"ק כתב שפירושו כיצית השער שמכינה אשה על
פניה, וכן הוא מתורגס כל"א (לאקקן) וטפל עליהם לשון מבעד לפי שהם מנינים משני נדי
הפנים, וכן הוא אמר בתהלים (ס"ט ה') עצמו מנמיתי אויבי שקר, והכפל רבי משערות
ראשי אויבי חנם: שערך כעדר העזים, יש מין עז האוכנת בהרים ובסלעים, ומכנה כל"א
(בעריג ציגי, געמוי), ושערותיהם שחורות תלתלים, ומדרכס שיתלו בקרניהם החזקים
בסככי האילנות העומדות שם על ההרים ואוכלים העלים, גם משליכים את עצמם עי"ז משן
סלע אחד לשן אחר, וזה שתרגס הרב שגלשו (האנגנד) וזה תיבה הזאת מבוארת על פי מקומה,
כי אין לה ריע במקרא, ומי שראה בספרים ידועים ציורי התלתלים מייחס הראשונים ההם,
יעמוד על יופי המשל הוא: (ב) שנוך כעדר הקצובות, ריעו יגיד עליו שהטעם עדר
רחלים (לקמן ו' ה') ובא התואר בלי המתואר כדרך העלינה, וטעם הקצבות שיש לכל אורה
ואורה סך קצוב ואין האחת ארוכה או קצרה מחברתה, וכן שניה שוות כלן בקומתן ומדתן וזה
יופי גדול, גם לבנות הם מאוד, כרחלים האלו שעלו מן הרחצה אשר שם התטהרו מחלאתם,
והלבוטו שערותם. ומלת רחצה שם ויקרא כל"א (דיא שועממי): מתאימות, מכנין הפעיל
והוא יוצא אילדו תאומים ואין אחת בהן שכלה, כלומר כל כך המה שוות ויתכן עוד שטעמו
כמו ויהיו תאומים מלמטה אלל הקרשים, ומוסב התואר על השנים גרידא שאין הפסק בין
אחת לחברתה, וגם זה יופי גדול מאוד, וטעם שכולה על שן רועה שחלקיה נופלים אחת אחת:
(ג) השני, מין נכע אדום, ועיין באור הרב המתרגס נס' נתיבות השלום נפ' תרומה,
וכאן

נאווה כפלח הרמון רקתך
מבעד לצמתך: (ד) כמגדל
היוד צואריך בניי לתלפיות
אלף המגן תלוי עליו כל שליטי
הגבורים: (ה) שני שדיך בשני

וויא אם גראנאט דער ריין, זא דייע
וואנגען, אם לאקקען האר? (ד) דיין
האלז, וויא דוד' טהורם, געבויעט צור
וואפענבורג: טויענר שילדע הענגען
דראן, אללער העלדען שילדע?
(ה) דייער ברוטע פאר, איין

עפרים

רשי

אמרו לה את תקות חוט השני וגומר (יהושעג) ואמרו הבטחתה: ומדברך דבורך והרי הוא
מגורת הכדברים כך אלל הקירות (יחזקאל ל"ג) אז נדברו יראי ה' (מלאכיג) פרלר"ן בלע"ז
(מבאר כבר בראשית ל"ז ב') (והוא פארלער"א בל"א גשוואזן): רקתך היא גובה הפני'
שקורין פומי"ל בלע"ז (בלשון איטאליא פאמ"מען בל"א דיא ווונגען וכן פירש"י קהלת י"ב)
(גם פא"ס בל"א דר אוברטהייל דער באקן אונטער דען אויגען) אלל העינים ובלשון גמרא קורים
אותו רומני דאפי ודומין לפלח מני רעון מבחון שהוא אדום וסגלגל הרי קילום בניי אשה והדומ'
פירשו רבותיכו ריקנים שדיך מלאים מנות כרימון: מבעד לכמתך מבעפים לקישורך:
(ד) כמגדל דוד כוארך קומה זקופה טי באשה והגדומא כמגדל דוד הו"א מנודת כיון (שנאל
ב' ה') שהוא מקום חזק ועופל ומבצר כך הוא כוארך וז לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבצר של
ישראל ואותו המגדל בניי לתלפיות בניי לנו להיות הכל מסתכלין בו ללמוד טורותיו וכו' מלאכת
תבניתו והוא מגורת מלפט מבהמות ארץ (איוב ל"ה) והת"ו בתלפיות כמו ת"ו שבתרמית
(ירמיה י"ד) ובתבנית: אלף המגן תלוי עליו כך מוכה השרים לפלות מוגיטתם ושלטיהם
ובכותלי המגדלים: שליטי אשפות שטתנין בהן חנים וכן הנרו החנים (שם נ"א) מלאו השלטים
ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יונאת שהתור' מגן לישראל ויש לומר אלף המגן כמו מגן
האלף ע"ש דבר טי לאלף דור (תהלים ק"ה): כל שליטי הגבורים מצינו שהתלמידים נקראים
ע"ש חנים ושלטים כענין שח' כחנים ניד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את
אשפתו מהם (שם קכ"ד): (ה) שני שדיך המניקות אותך זה משה ואהרן: כשני עפרים
תאומי זביה דרך זביה להיות יולדות תאומי' כך שניהם שים שקולים זה כזה ד"א שני שדיך
ע"ש הלוחות תאומי זביה שהם מכוונת במדה אחת ומטעה דברו עליו ומטעה עליו מכוונת דבור
כנגד דבור אנכי כנגד לא תרצת שהרונח ממעט את הדמות של הקב"ה לא יהיה לך כנגד
לא תנאף שהזונה אשר ע"א

דך

באור

וכאן תרגם לפי יופי המליצה בל"א: מדברך, שם בתוספת מ"ס והוא לדעת המפרשים כמו
דבורך שדברך בעים, ולדעת הרה"מ הוא שם לכלי המבטא, ומ"ס האמנ"תיו קצת לעד ושעורו
עקום הדבור, והטעם שיכולה לחתך המלות היעב ולדבר באפה ברורה: כפלח, לשון בקיעה
כמו פולח ובוקע (תהלים קמ"א), ורעון פרי ידוע ומראהו אדמדמת: רקתך, לדעת רד"ק
ודאב"ע פרושו מה שקורין בל"א (טאון) ונקראת רקה על מעט הבשר שבה, כמו רקת
בשר (בראשית מ"א) וכמו כן פי' רש"י בשופטים ד', וכאן כתב רש"י הוא גובה הפנים שקורין
פומיליט (פומיליט), והוא חלק העליון מהלח, ואדמישות בלתי הוא טי יופי באדם:
(ד) חלפיות, מחובר מן תל בני רימון פיות שהוא לשון חרבות כלומר שהוא בניי להיות בתוכו
החרבות מן אנשי מלחמה והוא מה שקורין, (חרוענח' ווהספן-בורג), וחד מן חכריא אמר
תל מן תלה כלומר בניי לתלות שם הפיות, והענין אחד, ודומה כוארה למגדל כלומר שהוא
עגול וחזק ובקומה זקופה כמגדול הזה, וגם כוארה מקושט בחרוים, כמגדול המקושט
במגינים ובשלטים: שליטי, מיני הנשק וכן והשלטים ענינו כמו מוגינים (ראב"ע) וכן מתורג'
בל"א, אבל רש"י פי' שליטי אשפות שטתנין בהם חנים, ומה שאמר בתחלה אלף המגן ואח"כ
כל שליטי, יתכן שאמר אלף תחת סכום מיוחד, כמו שנאמר לפעמים שנעה או שלשה, או
כאמר

שיר השירים ד

תרגום אשכנזי שכה

עפרים תאומי צביה הרעים
 בשושנים: (ו) עד שיפוח היום
 ונסו הצללים אלה לי אלהר
 המזר ואלגבעת הלבונה:
 (ז) כלך יפה רעיתי ומום אין
 בך: (ח) אתי מלבנון כלה אתי
 מלבנון

איין יונגעו רעהע פאר, צוילר יונגע
 איינער מוטטער וויידנד אונטער האָזען.
 (ו) "ביו דער טאָג זיך קיהרלט, ביו
 דיא שאַטטען ווייעען, ווילל איך צום
 מיררען בערגע צום ווייהרויך היגעל
 געהען." (ז) גאַנץ ביזט דווא שאַן,
 אַ מיינע שאַפּרין! קיין פּעהרלער איזט
 אַן דיר! (ח) מיט מיר, פּאַם רלבנון,
 קאַם, מיינע ברויט! מיט

ר ש י

דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים (יחזקאל ט"ז)
 שהגונב סופו ליטבע על שקר. זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיר שקר בדבורו לומר
 שלא שבת בשבת בראשי. ככד כנגד לא תחמוד שהחמוד סיפו להוליד בן שמקלל אותו ומכבד למי
 שאיטו אביו: הרועים את נאנס בשושים ומדריכים אותם בדרך נוסה וישרה: (ו) עד שיפוח
 היום. עד שתפושט החמה: ונסו הצללים. הוא עת שרב ומום היום אני אגילך ואת עריצה
 עלי: היום. הוא השמש וכן לרוח היום (בראשית ג') וכן כי הנה היום בא בוער כחטור (מלאכי
 ג') ומשיפוח היום אלך לי להר המוריה בבית עולמים כלומר משחטאו או לפני לחלל את קדשי
 ולכאן מנחתי בימי תפני ופנחם אסתלק מעליהם ואטוש משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית
 עולמים ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה שם כל קרבנותיך: (ח) אתי מלבנון כלה. כשתגלו
 מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי. וכשתשבו מן הגולה אני אשוב
 עמכם ואף כל ימי הגולה בנרתך לי בר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי כשתגלו מלבנון זה אתי
 תבוא ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יביאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם
 בכל אשר תצאו ותבואו: תאורי מראש אמר. בקבני את כדחך תסתכלי ותתבונני מה שבר פעולתך
 מראשית האמונה שהאמנת בי לכתך אחרי במדבר (ירמי ב') ומשעת יך ויכוותיך על פי וביאתך
 לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיון ועוג. דבר אחר מראש אמנה הר הוא בגבול
 צפונה של ארץ ישראל ושנו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו מן הים הגדול
 תתאו

באור

באמר כי מלת כל מוסב למעלה, כלומר כל האף היושגטי הגבורים, ויתורנס (לויטר זילדרי
 דער העלדן), והראשון יותר נכון: (ה) תאומי צביה, כן שניהם שקולים ושוים זה כזה
 (רש"י), וכעתיק פה דברי הר"י עראמה ח"ל ולפי שהיתה עדיין ארוסה אליו לא קלסה בה כי אם
 בשמנה תארים כולם נראים מנחון בכל התולות, העינים השער השנים תאר אותם בנקיות
 ולבן ושווי וכלי חסרון, השפתים שהם אדומים, כלי הדבור, הרקה, הנואר, והשדים
 לפי שהכלי שווי בהן חסרון, ועל הנגיעות אמר הרועים בשושים כי העפרים הרועים בשושי'
 אם ירנה האדם לקחתם יבואו החומים בכסו ויעזבם, כמו כן היא מקפדת עליהן. והנה
 היא מרוב נגיעותה לא רצתה שיקלם אותה עוד פן תכלס ולכן השיאה אותו לדבר אחר ואמרה
 עד שיפוח היום כדלעיל, ואפשר שכוונה בזה לעת מועד לכשתהי' מותרת לו, כדי לכלוא מעט
 תאותו ולא תגבר יותר מדאי, אבל הוא לא ימנע עי' כי אם יוסיף לפארה כלך יפה וגומר:
 (ח) אתי, כלומר אל תלכי אל הר המורדק אתי תלכי מלבנון: חשורי, תסתכלי כמו
 אשרנו ולא קרוב: מראש, מהר אמנה, ואיכות ההר הזה כבר פירש ובאר אדוכינו הרמב"ם
 ז"ל בפרשת מסעי, וגם שכיר ידוע מתורת משה כמו שנאמר והאמורי יקראו לו שכיר (דברים
 ג' ט'), וההר הזה הוא חלק מהרי לבנון, וזה יעיד קצת על מה שהערכו לעיל מבית יער
 הלבנון

מִלְבָּנוֹן תָּבוֹאִי תְּשׁוּרֵי מִרְאשׁ
 אֲמִנָּה מִרְאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן
 מִמְעֵנֹת אַרְיֵה מִהַרְרֵי גְמָרִים:
 (ט) לְבַבְתָּנִי אַחֲתֵי כִלְהָ
 לְבַבְתָּנִי בְּאַחַד מְעֵינֶיךָ בְּאַחַד
 עֲנָק מִצְוֹרֵיךָ: (י) מִדְּרֵיפּוֹ
 דְּרִיךְ אַחֲתֵי כִלְהָ מִדְּרֵיפּוֹ
 דְּרִיךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ מִכָּל־
 בְּשָׂמִים: (יא) נִפְתַּת הַתְּפֹפְנָה
 שִׁפְתוֹתֶיךָ כִּלְהָ דְבַשׁ וְחֶלְלֵל
 תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ וְרֵיחַ שְׁלֹמֹתֶיךָ
 באחת קרי כריח

מיט מיר, פֿאַם לבנון; שוויא פֿאַן דער
 האָהע אמנה, פֿאַן שניר אונד חרמון
 ווייט אומהער. פֿאַן דער לאָווענוואָהנונג,
 פֿאַן לעאָפּאַרדען געבירגע. (ט) דווא
 רויכזט מיין הערץ, אָ שוועזטער! ליבע
 ברויט! דווא רויכזט מיין הערץ, מיט
 דיינער בליקקע איינעם, מיט דיינער
 שנורע אָם האַלזע איינער. (י) וויא
 האַלד איזט דיינע ליבע. שוועזטער,
 ליבע ברויט! וויא זיסער דיינע ליבע
 אַלז וויין! דיינער זאַלבען דופֿט, אַלז
 אַללע ווירצע! (יא) האָניג טריפֿט פֿאַן
 דיינען ליפּפען, ברויט! אונטער דיינער
 צונגע, מילך אונד האָניג; אונד דיינע
 קליידער דופֿטען, וויא

רש"י

תתאלכס הר ההר (פרשת מסעי) וכשהגליות נקבצות ומגיעות שם הם כופים משם ורואין
 גבול ארץ ישראל ואוירה של ארץ ישראל ושמים ואומרי' הודייה לכך כאמר תשורי מראש אמנה:
 (ט) לבבתי • משכת את בני אליך: באחד מעיניך • הרבה דוגמות טובות שבך לולא היתה
 בך אלא אחד מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכלן וכן באחת ענק מנורוכך באחת מרבידי
 ענקי קישטיך הם תכשיטי מנות ישראל מצויינין בהם • דבר אחר באחד ענק באחד מאבותיך
 הוא אחד היה מיוחד (יחזקאל ל"ג) וזה אברהם הנקרא ענק האדם הגדול בענקים: (י) מה
 יש דודיך • כל מקום שהראית לי שם חבה יפה הוא בעיני גלגל שילה טוב וגבעון ובית עולמים
 הוא שם הנבלי מנוחה ושאר ויעודים (ביוצרים ראשון דפסס) מנוחה זו ירושלים ושאר
 יעודים מקום שנתועדה שם שכינה לישראל: וריח שמניך • שם טוב: (יא) נפת • מתוק:
 תטופנה שפתותיך • טעמי תורה: וריח שלמותיך • מנות הגונות הכהונות בשלמותיך כיצית
 תכלת

באור

הלבנון, וטודע לנו מכותבי המסעות שתאווה היא לעינים מאוד לראות מראשי ההרים הזה
 למרחוק, כי העמקים בניבס מלאים דשאים ופרחים, ועל שפתם כחלי וועיני מים כחלים
 מן ההרים הגבוהים, עד כי לא תשבע עין מראות • אך מה שאמר מראש שניר וחרמון
 משמע ששני הרים היו, וכאשר מנאנו בספר דברים נראה כי הר אחד הוא, ואפשר שגם
 כאן טעמו מראש הר הנקרא שניר וחרמון: (ט) לבבתי, לקחת לבי, כי זאת מסגולת
 הכועל לשמש לפעמים בכין וכתירה, כמו לדשנו, פרושו להסיר הדשן אף כאן לבבתי הסירות
 את לבי: מעיניך, שם עין אינו נופל לבד על עצם הכלי (דאם אויג) כי אס'גס חלקי הראיה
 (דיא בליקקי) ואמר כאן באחד מעיניך כלומר נעת שראית אותי אף בסקירת עין אחת עשכת
 את לבי מוכי להיות לך כמו שנאמר בל"א (דוא האסט מיך היגריסן) • ויתכן ג"כ לאמר שהשיר
 הזה מוסב עוד למעלה, וטעם לבבתי כמשמעו כתת לי לב (דוא מאכסט מיר הערץ) לפי
 שאמר לעיל תשורי ממשכות אריות וכו' אמר עתה כי לא אירא מהם אס אתתהיה עמדי, לפי
 שבאחד מעיניך לבבתי שלא אסת ולא אירא: (יא) נפת, ענינו ההזלה והכטיפה כלומי
 המתוק

כָּרִיחַ לְבָנוֹן: (יב) גֵּן נְעוּלָה
 אַחַתִּי כְּלֵה גַלִּי נְעוּלָה מֵעֵין
 חֲתוּם: (יג) שְׁלֵחִיךָ פְּרָדָם
 רְמוֹזִים עִם פְּרֵי מְגֵדִים כְּפָרִים
 עַם־נְרָדִים: (יד) נְרָדִי וְכַרְכֵּם
 קָנָה וְקָנְמוֹן עִם כָּל־עֵצֵי לְבוֹנָה
 מֵר וְאַחֲלוֹת עִם כָּל־רֵאשֵׁי
 בְּשָׂמִים: (טו) מֵעֵין גַּנִּים בְּאֵר
 מַיִם חַיִּים וְנוֹלִים מִן־לְבָנוֹן:
 (טז) עוֹרֵי צְפוֹן וּבֹאֵי תִימָן

וויא לבנון דופטעט • (יב) איין וואהל-
 פֿערוואדהרטער גארטען, ביזט דוא,
 שוועזטער ברויט! פֿערשלאַסנער קוועלל
 ביזט דוא, ברוננען זיגערל בעוואהרט •
 (יג) דינע געוואַקזע איין פֿאַראַדיס,
 פֿאַן גראַנאַטען, מיט קאַזטליכער
 פֿרוכט; מיט ציפערן אונד נאַרדען •
 (יד) נאַרדוס אונד קראַקוס, קאַננא
 אונד צינאַמאָן, וויירוך־שטוידען אַללער־
 לייא; אַלאַע אונד מיררען, אונד אַללע
 עדלע ווירצע; (טז) וויא גאַרטענברונ־
 נען, קוועלל לעבענדיגע וואַסערן,
 דיא ריזעלן פֿאַן לבנון • — (טז) אויף,
 נאַרדווינד! זידווינד קאַמכע! דורכוועהע
 מיינען

הפיחי רש"י

תכלת נגדי כהונה איסור שעטנו: (יב) גן נעול • על שם כניעות של בנות ישראל שאין פרוכות
 בעריות: גל נעול • יש לפרשו לשון מעיין כמו גולות עליות (יהושע ט"ו) ויש לפרשו לשון שער
 והוא לשון ארמי בגמרא טרוקי גלי: (יג) שלחך • ארץ יבשה קרוי בית השלחין וכריך להשקותה
 תמיד וסדה בית הנעל יפה הימנה וכאן קילס היבש שלחך הרי הן מלאין כל טוב כפרדס
 רמוזים וזה על שם קטנים שבארץ מרטיבים מעשים טובים כפרדס רמוזים: כפרים עם
 כרדים מיני השמי' הם: (טז) מעין גנים • כל זה מוסב על שלחך ומקלסין כמעין המשק'
 אותם והדוגמא ע"ש טבילת טוהר שנות ישראל טובלות: וכחלים מן לבנון • ממקום נקיות באין
 עכירת טיט: (טז) עורי צפון ובואי תימן • אחר שערב עלי ריחך וכו' משכנתך אחי מזה את
 הרוח' צפון ותימן להפיח בנגך לבאת ריחך הטוב למרחוק והדוגמ' על שם שהגליות מתקננות
 ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים ובימי הבנון יהיו ישראל נקבצים שם למועדים
 ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לבנו • אם אתה שם הכל שם:

באתי

באור

המתוק אשר יל מדבר מה, ושרשו כוף צלם בושת שרשו בוש. (יב) גן נעול, את
 דומה לגן סגור שיש לו ריח טוב מבחוץ ולא יכול אדם להכנס שם (ראש"ע) כלומר כניעה
 את: גל, לשון מעין כמו גולת עליות (רש"י), וכקרא המעין גל בעבור סגורו מלשון וגללו את
 האזן (רד"ק) • ואחר שהזל לרמות אותה לגן השלים המשל, כולה בפסוקים הבאי' ויאמר:
 (יג) שלחך, הסעפים הפארות וכל הפירו' כקראים שלמים, והוא נגזר מן שלח כלומר
 האילן שלח אותם החובה, וכן מתורגם בל"א (גוועקסי): פֿרדס, כן שרשו והוא גן נאה
 ומהודר וכן שמו בשאר לשונות (פארלדין) כטודע: כפרים, הקבץ מן כופר הנאמר למעלה
 וכן כרדים הקבץ מן כרד, וטעם מוגדים כמו מוגד ארץ ומלואה (דברים ל"ג) לשון מעדנים,
 המשובצים בפירות: (יד) וכרכום, הוא מה שקורין בערבי זעפראן (מרד"ק) והוא
 (זאפראן) ובלשון רווי (קראקים) וכן מתורגם בל"א: קנה, הוא קנה בושם וכן כתב
 המתרגם הארמי, וקנה בושמא וכו' (גוירן ראבה) ובלשון רווי ג"כ (קאנכא) וי"א שהוא
 (קאלמוס) בל"א: קנמון, כן שמו ג"כ בלשון רווי אלא שכתב הקו"ף לכד"יק כדרכו כמו
 קיסר בעסאר, אף כאן קמון (כינאמאן) והוא בל"א (כיממט אדר קאנעל) והוא קליפה
 הפנימית מעץ ידוע וימלא בשלק אויז ואמער יקא, וריחו כודף וטוב מאוד כטודע • ובאור עכ
 לבונה

הִפְיַחֵי גַנְנִי יוֹלֹוּ בְשִׁמְיוֹ יְבוֹא
 דוֹדִי לְגַנְנוֹ וַיֹּאכַל פְּרִי מִגְדְּרֵי :
 ה (א) בָּאתִי לְגַנְנִי אַחֲתִי כְלָהּ
 אֲרִיתִי מוֹרֵי עֵם-בְּשָׁמִי
 אֲבַלְתִּי יַעֲרִי עִסְדֵּי דְבָשִׁי שְׁתִּיתִי
 יַיִנִי עִסְדֵּי חֲלָבִי אֲכָלוּ רַעִים שְׁתוּ
 וְשָׁכְרוּ דוֹדִים : (ב) אֲנִי יִשְׁנָה
 וְלִבִּי עַד קוֹל הַדוֹדִי רוֹפֵק
 פִּתְחֵי-לִי אַחֲתִי רַעִיתִי יוֹנְתִי
 תַּמְתִּי שֶׁרָאֲשִׁי גַמְלָא-טַל

חר' ברגש קוצותי

מיינען גארטען , דאס זיינע ווירצע
 פֿרֿאֿיסען ! זאָ געהע דען מיין פֿרֿיינד
 אין זיינען גארטען , אונד עסע זיינע
 קאָזטליכע פֿרוכט .

ה (א) איד קאם אין מיינען גארטען ,
 שוועטער , ליבע ברויט ! אונד
 בראַך פֿאָן מיינען מיררען , פֿאָן מיינען
 ווירצען אַב ; איד אַס פֿאָן מיינעם זיימע ,
 זאַמט מיינעם האָניג , אונד טראַנק פֿאָן
 מיינעם וויינע זאַמט מיינער מילך . —
 עסט מיינע געליכטען , טרינקט איהר
 מיינע פֿרֿיינדע , אונד ווערדעט בערווישט !
 (ב) איד שלאָפֿע , אַלליין עז וואַכט מיין
 דזערץ ! שטיממע מיינען ליבען ! ער
 קלאַפֿט אָן ! „טוה מיר אויף שוועטער !
 מיינע שאַפֿרין ! מיין טייבען , מיינע
 פֿראַממע ! מיר איזט דאָ הויפט פֿאַלל
 טהויעז , נאַכטו

רש"י

ה (א) באתי לגני • בנימי חנוכת הבית : אריתי • לקטתי והוא לשון משנה בפרק המוכר את
 הספינה כמלא אורה וסלו ואף לשון מקרא וארוה כל עובדי דרך (תהלים פ')
 ונאמר על שם הקטרת שהקטירו קטורת יחיד הנשיאים על מזבח החינוך ונתקבלה והוא דבר
 שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענין שנאמר
 ביערת הדבש (שמואל א' יז) יערת הוא לשון קנה כמו ותשם בסוף (שמות ב') ושיתיה ביערא
 ומוכנין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב חנה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את
 שאינו ראוי עם הראוי קטורת כדנה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה
 גדנה ואני קבלתיים בו ביום : שתיתי ייני • הם הנסכים : עם חלבי • מתקוונחו מחלב : אכלתי
 רעים • באלה מועד אהרן ובניו ובניית עולמים ההנכים כולם : שמו ושכרו דודים • אלו ישראל
 אוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח : (ב) אני ישנה • כשהייתי שטה ושקטה
 בבית

באור

לבוכה עיין בפ' כי תשא בבאור הרמב"ן ז"ל : ואהלוח , מין בושם כמו כאהלים נטע ה'
 (מראש"ע) והוא הנקרא (אלאע) , והרד"ק כתב שהוא הבושם הנקרא סנדל , ויהי' לפ' מין
 זמירי התמרים כי כן נקרא כלשון רומי (והנרצח אירעס דאטטאבויס) , ועם ראשי בשמים
 המובחרים בבשמים , כמו ואתה קח לך בשמים ראש (שמות למ"ד) : (טז) עורי , אשר
 שדמה אותה לגן אמר רוח נספן בואי והפיחי בגני שזלו בשמיו , ושיתענג בהם • ולפי שגם היא
 אמרה שימתין לעלאות תאותו עד שיפוח הרוח , לכן נקא מהרוח שיבוא מהרה • ולדעת חד מן
 חכמיא מאמר עורי נספן וגו' , הם הם דברי האהובה : יבוא דודי לגנו , תאונת האהובה
 אשר שיפוח הרוח כעין משל דוד' , והר"י עראמה ז"ל בעל עקידה כתב שטעם יבוא לגט כטעם
 גן כעול ללעיל , והרחיב לדבר שם בענינים כאלה כאשר יראה הקורא בספרו :
 ה (א) אריתי , לקטתי וכמיהו וארוה כל עובדי דרך , ואכלתי יערי , זה חלות הדבש
 ובל"א (האניגווייס, ווהבטע) , כלומר שבע אני מכל טוב ולא חסר לי מאומה מהתענג ,
 ומרב שמחתו הוויין לסעודתו ריעו וואהביו , לאכול ולשמש • כאשר אמר אכלו רעים ! שמו
 ושכרו

קִוְיוֹתַי רְסִיסֵי לַיְלָה :
 (ג) פִּשְׁטֵי אֶת־כַּתְנֵי אֵיכָבָה
 אֶלְבָּשָׁנָה רַחֲצֵי אֶת־רַגְלֵי
 אֵיכָבָה אֲמַנְפָּם : (ד) דוּדֵי שֶׁלַח
 יְדוּ מִן־הַחֹר וּמַעֵי הָמוּ עָלָיו :
 (ה) קָמְתִי אֲנִי לַפְתָּח לְדוּדֵי וַיְדִי

נטפו

נאִמְטוּטְרָאֶפְפֶּען פֶּאָלֶל דִּיָּה לֶאָקְקֶען .
 (ג) מִיִּין קִלִּיד אִיוּט אִוִּינֶעֶצֶאָגֶען , וּוִיא
 זָאָלֶל אִיכִז וּוִידֶער אַנְצִי־זֶען ? מִיִּינֶע
 פִּיסֶע רִיִּין גֶּעוּאָשֶׁען , זָאָלֶל אִיךְ וּוִיא
 וּוִידֶער בֶּעוּדֶע־לֶאָן ? (ד) מִיִּין לִיבֶער
 שֶׁטְרֶעֶקְטֶע דוּרִכִז גִּיטְטֶער וּוִינֶע הָאָנְד ;
 מִיִּין הֶערֶץ שְׁלוֹג מִיטְלִידוּפֶּאָלֶל . (ה) דֶּאָ
 שֶׁטָאָנְד אִיךְ אִוּיף , דֶּעם לִיבֶען אִוּיף צו
 טוּהֶון ; מִיִּינֶע הָאָנְדֶע טְרָאָפֶּען

ר ש"י

בבית ראשון נראתי מעבוד הקב"ה כישנה וכרדמת : ולבי ער . זה הקב"ה כך כדרכו בפסיקתא .
 ולבי ער * הקב"ה שהוא כור לבני וחלקי (תהלים ע"ג) ער לשמרני ולהיטב לי : קול דודי דופק .
 מנורה שכינתו על הכביאים ומוהיר על ידיהם השכם ושלוש : פתחי לי אל תגרמו לי שאסתלק
 מעליך : שראשי נמלא עלי * לשון אדם שנא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן נשכיל חבתך
 באתי בלילה בעת העל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא על שאני מלא רטון ונחת רוח אברהם
 אביך שערב עלי מעשיו כעל והנני בא אליך טעון ברכות וזילום שכר מעשים טובים אם תשוב
 אלי : קוונותי רסיסי לילה * אף בידי הרבה קביטות מיני טרענות ליסרע מעחזי וממכאני * על
 הוא לשון נחת : רסיסי לילה * גשמי לילה שהן טורח ועייפות רסיסי תרגום של רביבים וכרביבי
 עלי עשב וכרסיסי מלקוא * קוונות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין פלובי"ל
 בלע"ז (והוא פלאקע"ט * בל"ח התרוקקען , ולפי שאחז המקר' בל' עלומט' אחז בל' ראש וקוונות'
 שדרך על ומטר לאחז בשער ובקוונות , ויש לפרש על ורסיסי לילה שניה' לטוב' שכר מנות קלות
 הנחות ליעשות כעלשכר מנות חמורות הקשות כטורח רסיסי לילה : (ג) פשטתי את כתנתי *
 כלומר כנר למדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לבוא אליך עוד כענין שנאמר ומאז חדלנו
 לקטר למלאכת השמים וגומר (ירמ' מ"ד) שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי
 את כתנתי רחצתי את רגלי לשון תשובת האשה המכאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת לפי
 שפתח הכתוב בלשון אני ישנה קול דודי דופק סייס בלשון תשובה הנפתלת על לשון דופק על
 הדלת בעת משכב השינה בלילות : (ד) דודי שלח ידו ען החור * שאלל הדלת וראיתי ידו
 ונהפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו . (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור *
 כלומר

באור

ושכרו דודים ! וכוה נשלים הסדור ה' , אשר החל מעת שנתארסה כמו שכתבנו למעלה מי זאת
 עולה וגו' וסיים אחר כשיאתה לבעלה : (ב) אני ישנה , השיר הנה סובי מתמידים , ואין בכל השיר'
 הנכתבים פה שיר שלם כמוהו * ואמרו ולבי ער באורו שפשתתי והגיתי באהובי , כי גם בסעיפים
 ובחזיונות לילה , גם בחלום אלבר בו * וטעם דופק לשון הכות על הדלת כמו מתדפקים על הדלת
 (שופט' י"ט) , ואמ' אהובה לה פתחי לי הדלת : הסתוי , הנפרד תעה והוא ל' תמים תהיה שהיא
 אהבת אותו לבד מכל שאר הנערים ובלב שלם * ובאר טעמו כי לא אוכל עוד לעמוד בחן עמית
 הקרם והקרירה , כי ראשי מלא מעל המקרר אותי ובא רי"ש שראשי ברגש לחסרון ריש אשה , והוא
 דרך זר וכמסר עליו במסורה . וטעם קוונותי , הם דבוקי שערות הראש המדובקים יחד בסופן , ודרך
 העל והאדים לאחז בהן ולנוח עליהן * וטעם רסיסי עיניו זילופי לילה כי תרגום וכרביבים
 וכרסיסי , והם האדים העולים בלילה * וכתב הר"י עראמה שהזכיר לפייס אותה לפתוח
 הדלת ד' מיני אהבה והם , אחותי האהבה , שהיא אהבה טבעית , רעיתי , אהבת המועיל
 שהיא הרועות , יונתי אהבת זוגתי , תעתי אהבת טוב ושליוות , ועל כולם סנה הכרחית
 שראשי וגו' עכ"ל : (ג) אטנפם , לשון נעול הוא בדברי חז"ל והמקרא הזה תשובת האהובה
 בוא : (ד) מן החור , הנקב אש בדלת סמך אלל המנעול , לפתוח בעצמו הדלת ח' לנקאס

גַּמְפוּ מוֹר וְאַצְבְּעֹתַי מוֹר עֲבֵר
 עַל כַּפּוֹת הַמְּנַעֵל: (ו) פְּתַחְתִּי
 אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי חֶמֶק עֲבֵר
 נִפְשֵׁי יִצְאָה כְּדַבְּרוּ בְּקִשְׁתֵּיהֶן
 וְלֹא מִצְאָתִיהֶן קָרָאתִיו וְלֹא
 עָנְנִי: (ז) מִצְאָנִי הַשְּׂמֵרִים
 הַסְּבָבִים בְּעֵיר הַכּוֹנֵי פְּצָעוֹנֵי
 נִשְׂאוּ אֶת־רִדְיִי מֵעַלֵי שְׂמֵרֵי
 הַחֲמוֹת: (ח) הַשְּׂבַעְתִּי אֶתְכֶם
 בְּנוֹת

טראָפֿען מיררע נאָסע מיררע מיינע
 פֿינגער, איבער דיא רינגעל אָם שלאָם.
 (ו) איך טהאַט איהם אויף דעם ליבען,
 מיין ליבער וואָר ענטוויכען, וואָר הין:
 ענטגאַנגען וואָר מיר מיינע זעעלע, אַלז
 ער זאָ צו מיר שפראַך, נון ווכטע איך
 איהן, אונד פֿאַנד איהן ניכט; איך
 ריף איהם צו, קיינע אַנטוואָרט קאָם
 צוריק; (ז) מיך פֿאַנדען דיא היטער
 דיא אין דער שטאָרט אומגעהן, דיא
 שלוגען מיך, פֿערוואונדטן מיך; מיינען
 שלייער נאָמען דיא היטער אויף דען
 מויערן. (ח) איך בעשוואַרע אַיך
 טאַכטער

רש"י

כלו' בלב שלם ונפש חפצה כמקשת ענמה להתאהב על אישה בריח טוב: מור עובר י ריח טוב
 ומתפשט לכל כד: (ו) ודודי חמק עבר נסתר וכנסה מאני כמו חמוקי יריכיך סתרי יריכיך ע"ס
 שהיך בסתר וכן עד מתי תתמקין (שס ל"א) תסתרי ותתכסי מחמת בושה שמעלת בי: נפשי
 יצאה בדברו שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח: בקשתיו וגומר: (ז) מלאונו
 האימרים הסובבים בעיר. ותוספין גנבים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו כי חבורה
 כל פצע ל' מכת כלי זיין הוא נכדוד יא בלע"ז (והוא נאפר"ע: כל"א פערוואונדען מלה טענת
 ומבאר ג"כ ראשית דף כ"ג): רדידי עדיי המרודד ומרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים
 מתאוננת על בעל כעוריה ומבקשתו היא הדוגמא דודי שלח ידו מן הקור כשאמרתי רחמתי את
 רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן ע"א שנחמתי בה: שלח ידו והראה נקמתו בימי אהו והביא
 עליו חיל ארס ויכו בו וישב ממנו שניה גדולה וגו' (ד"ה ב' כ"ח) ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה
 מאה ועשרים אלף ביום אחד: ומעי השו עליו. בא חוקיהו בבוש בכל לבנו לדרוש להקנה
 וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא
 מלאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מלאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות טומאה וטהרה
 והווי די נטפי מור וגו' אף יאשיהו כאמר בו וכמיהו לא היה לפניו מלך (מלכי' ב' כ"ג) כי ראה
 פור ענות הבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן הקור ומעי השו: פתחתי אני לדודי ודודי

באור

כדרך המתחננים שפושטים ידיהם, וראיתי ידו, ונהפכו עלי המון מעי לרחם עליו:
 (ה) גמפו מור, רש"י כתב כלומר בלב שלם ונפש חפצה כמקשת ענמה להתאהב על
 אישה בריח טוב י וי' מלכן נטפו מור לפי שהיה מנהגם בימים ההם שהי' גם אצל אנשי יון למשוך
 דלת הבית אשר הם האהובה בשמן הטוב, ולכן אמרה כאשר רציתי לפתוח הדלת ידו נטפו
 ממור אשר היה על כפת המנעול: עובר, המור יחלק לגטי מינים, יבש ולח, ואמרה היא
 מור עובר שהוא עובר על ידי דהיינו מור לח: (ו) חמק עבר, נחפרו'ו' החבור וכן שמש
 ירח, וטעם חמוק סבב מאני כמו חמוקי יריכיך סבובי יריכיך: נפשי יצאה, רש"י פירש
 שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח, ויותר נראה נכון כמו שכתב הר"י
 עראמה, שפרשו חיות נפשה והרגשה יצאה ממנה כשדבר אליה דברי רטויים ותקנונים:
 (ז) פצעוני וגו', חשבה שומרי החומות לזונה וסכורה, כי אין מדרך הנזעות לבאת באישון
 לילה, וכלזה חשבת לכלום מרוב אהבתי אותו: רדידי, בלשון ישמעאל נעיף (ראב"ע):
 השבעתי

בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם תִּמְצְאוּ אֶת־
 דוֹרֵי מַה־תִּגְדְּרוּ לוֹ שְׁחוֹלֶת
 אֶהְכֶּה אֲנִי: (ט) מַה־דוֹרְךָ
 מִדּוֹד הַיְפֵה בְּנָשִׁים מַה־דוֹרְךָ
 מִדּוֹד שְׂכָכָה הַשְּׁבַעֲתָנוּ:
 (י) דוֹרֵי צַח וְאֵדוּם דְּגוּל
 מִרְבֵּבָה: (יא) רֵאשׁוּ כֶּתֶם פֶּן

טאָכטער ירושלים! ווען איהר מיינען
 ליבען פֿינדעט, אָה! וואָז ווערדעט איהר
 איהם זאגען? דאָס איז קראַנק פֿאַר
 ליבע בין: (ט) וואָז איזט דיין פֿריינד
 פֿאַר אַנדערן פֿריינדען, אַ דוֹרֵי דער
 פֿרויען שאַנזטע! וואָז איזט דיין פֿריינד
 פֿאַר אַנדערן פֿריינדען, דאָס דוא אונז
 זאָ בעשוואַהרוט? (י) מיין פֿריינד איזט
 ווייס אונד ראַטה, פֿאַן פֿילען טויענדען
 ערקאָהרען; (יא) ויין הויפט דאָז פֿיינזטע

גאלד

קוצתיו

רש"י

חמק עבר. לא ביטל גזירתו שנאמר בחזקיהו הכה ימים באים וכשא כל אשר בניתך וגו' (שס כ')
 ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנני' מיסאל ועזריה ואף ביאסיהו ע"י חולדה הכניאה הכני מיני
 רעה אל מקום הזה ואל יושביה וגו' (שס כ"ב) ואמר וכמוהו לא היה לפניו מלך אך לא שב ה'
 מחרון אפי הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה' גם את
 יהודה חסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומחסי את העיר הזאת (שס כ"ג): כפשי
 ינאה בדברו. ינאה מנכי בדברו דבר זה: בקשתיו ולא מנחתי. ואת והלא ירמי' עומד ומתנבא
 בימי יהויקים ויבדקיה שוני אלי ואשובה אליכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הסורענות
 ולהכיין מלכותם בשונם מן הגולה לטועם מאין כתישה ולבטתם מאין הורם: מנחמי השומרים
 כנבוכדנצר וחילותיו: הסובבים בעיר לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רידיי בית המקדש:
 שומרי החומות אף מלכי הארץ שהיו שומרים חומותיה כענין שנאמר על חומותיך ירושלי' וגו'
 (ישעיה ס"ב) הם הניחו בו את האור כענין שנאמר ממרום שלח אש וגו' (איכה): (ח) השבעתי
 אתכם האומות אנשי כנבוכדנצר שראיתם נחמיה מיסאל ועזריה מוסרים עצמם לכבשן האש
 ואת דביאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי בימי המן: אס תמנאו את דודי
 לעתיד לבא ליום הדין שיבקש מכם להעיד עלי כענין שנא' יתנו עדיהן ויבדקו (ישעיה מ"ג):
 מה תגידו לו שתעידו עלי בשביל אהבתו חליתי בייסורי קאים בניכם יבא כנבוכדנצר ויעיד יבא
 אליסו וכופר וכל כנביאי האומות ויעידו עלי שקיימת את התורה: (ט) מה דודך מדוד כן
 היו שאלין האומות את ישראל מה אליהם מכל האלהים שכך אתם כשרפים ונבלים עליו:
 שככה השבעתו להעיד לו על אהבתך: (י) דודי נח. לבן כמו נחו מחלב (איכה ד'):
 ואדום דגול מרובה אפרש תחילה כל הענין לפי פשוטו בקילום נוי בחור כשהוא לבן ופניו
 אדמוניות: דגול מרובה. כדגל בחייטת הרבה רבים חייטתיו רבנות הרבה קרויין רבנה
 שנאמר רבנה כנחם השדה נתתיך (יחזקאל ט"ז): (יא) ראשו ימנהיק ככתם פו: כתם
 הוא

באור

(ח) השבעתי, לרוב האגתה על פרידתה אמרה בנות ירושלים, אני משביע אתכן, באם
 תמנאו דודי, שתגידו לו שחולה אני מחמת אהבתי אליו, כי היא יראה פן יחשוב בעבור מניעת
 פתיחת הדלת שנתה מאחריו: (ט) מה, שאלת בנות ירושלים אליה כי היה לור בעיניהן
 בקשתה המופלגת, ושאלו מה דודך יותר טוב מאשר דודים, מה טעמו ומה מהותו שככה
 השבעתנו: השבעתנו, בקמץ התי' שלא כמנהג כי הראוי להיות בחיריק לנקבה: (י) צח,
 לבן כמו נחו מחלב, וקלום נוי בחור כשהוא לבן וכנוי אדמוניות (רש"י): דגול, כמו הדגל
 הוא בין חניריו (ראב"ע), כלומר כמו שהדגל הולך למעלה מראש רבנות עם הנבא והוא נראה
 ונכר לבד מתוך כולם, כן דודי הוא למעלה מרוב אחיו ונבדל מהם במעלתו: (יא) כתם
 פו, הוא הזהב הטוב וסמך אותו לפי לחאיבותו כמו זהב מוס (רד"ק), ולעת רש"י וראב"ע
 כתם

קוצתיו תלתלים שחרור
 בעורב: (יב) עיניו ביונים על-
 אפיקי מים רחצות בחלב
 ישבות על-מלאה: (יג) לחיו
 בערוגת הבשם מגדלות
 מרקחים שפתותיו שושנים
 נטפות מור עכר: (יד) ידיו
 גלילי זהב ממלאים בתרשיש

גאלד, זיינע לאַקקען קרוי אונד וואל-
 לענד, וויא ראכענשווארץ; (יב) זיינע
 אויגען וויא דיא טייכען, אן וואסער
 קוועללען אין מילך געכאדעט. שטעהן
 אין דער פיללע; (יג) זיינע וואנגען
 ווירצבעטליין, שפעצרייען קאזמבען;
 זיינע ליפפען זינד וויא ראזען טריפען
 פראיסענדע מיררע; (יד) זיינע האַנדע
 גילדנע וואלצען, בעזעצט מיט טירקיסען;
 זיין

מעיו

רשי

הוא לשון סגולה מלכים שאזכרין בבית גנויהם וכן ישנה הכתם הטוב (איכה ד') וכן ולכתם
 אמרתי מבטחי (איוב ל"א) וכן וחלי כתם (משלי כ"ה): קוצותיו תלתלים פכדלו"ש בלע"ז (כמו
 פאנ"דילער. בל"א וואו הערוכטער הענגט: שחרות כעורב. כל אלה נוי לבחור: (יב) עיניו
 כיונים על אפיקי מים. נאות כעיני יונים אפיקי מים עריבים למראה והבדורים יוכלים גם
 לשוט וכן מקלם המאורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לנו עיני יונים: רוחות.
 עיני דודי בחלב: יושבת על מלאה. כל זה לשון כו"ל בולטות יותר מודאי ולא שוקעות אלא
 יושבות על מלאה גומא שלהם הענין לפי הדגומא הוא לשון כל דבר שעשוי למלאה גומא העשויה
 לו למושב כמו אבני מלואים, ומלאה בו מלאה אבן (פ' תנוה); (יג) לחיו כערוג' הבשם יאשר גם
 באותם ערוגות גדולי מרקחים: מגדלות מרקחים מגדלות של מרקחים גדולי בשמים שפסטי'
 אותם מעשה רוקם: (יד) גלילי זהב. כאופני זהב: ממולא בתרשיש. כל ל' מושב אבן יקרה זהב
 קרוי מלאה: עשת' לשון שמו עשתו (ירמיה ה') קטן עב' קרוי עשת מש' אה בלע"ז (והוא
 מאס"ע: הויפען. טואמן הויפונג. וכן פי' רש"י שנת קנ"ד ע"ב): אן. מעטמות פיל:
 מעולפת ספירים. מקושטת ומתוקנת בספירים לשון ומתעלף (פ' וישב) דמתרגמי' ואיתקנת:
 שקיו

באור

כתם לשון סגולה כמו מכתם, ודממה ראש לכתם לדעת רש"י שהוא מנהיק, ולדעת קצת
 כוונתה על התכריך אשר בראשו (טורבאן) מרוקם בזהב מופז, ולפי שאמרה לגיל דגל
 מרובה, הוסיפה לבאר שהוא מעוטר בתכריך נאה וינהודר אשר וורה על חשיבותו; תלתלים,
 הוא מעין תל, והוא בהתאסף הקצוות בסופן (רד"ק) ורש"י אמר לשון תלים פכדלו"ש בלע"ז
 (כריך להיות כחכדולע פאנדעלאקע, וואס הערוכטער הענגט): (יב) עיניו כיונים, על
 אפיקי מים אשר נרקבו גם, והם זכים ונקיים מאוד וכאמדים למראה, כן בנת עיניו בתוך
 הלבן, אלא אלו רוחות בחלב, זה קלים אל הלבן שבעין, שהוא נח וברור כלבן:
 יושבות על מלאה, לא בולטות ולא שוקעות, רק כאבן הטוב היושב על כבון במשבתו,
 כעשם אבני מלואים (מרש"י): (יג) כערוגת, חתיכת מקום בנן (ראב"ע) והוא רגיל בני
 סו"ל ובל"א (אין גארטן בעעט): סגדלות, כמו מגדלות שמרקחים נאמרים בתוכם וירחם
 נודף למרחוק, ולפי שהכלי אשר בו המרקח עשוי כעין מגדול גקרא'י מגדלות (הר"י ערמאה),
 וכן מתרגם בל"א: (יד) גלילי, כמו גלגלי והוא ענין סבוב, ושערו ידיו נאים ועגולים המה,
 ומהודרים בטבעות ובנמידים, כגלילי זהב הממלאים בתרשיש והוא אבן יקרה כמו תרשיש
 שהם וישפה, ולא נחסר כ"ף הדמיון כי אם להפליג, ושאלו אמר זה אינו דומה לזה, כי אם
 זה הוא זה באמת: מעיו, אומר על הבטן ולפי שהמעים לפניו מנטן קדחו לי מעים, וכן
 תרגום

שיר השירים ה

תרגום אשכנזי שכט

מעיו עשתי שן מעלפה ספירים :
(טו) שוקיו עמודי שש מוסדים
על אדניו מראהו בלבנון
בחור בארזים : (טז) חבו
ממתקים וכלו מחמדים זה
דודי וזה רעי בנות ירושלים :

אנה

רש"י

זוין לייב וויא רוינער על פֿענבוין . גע-
שטיקט מיט זאפֿירען ; (טו) זיינע
שענקעל מאַרמאָרווילען , אויף גילדנען
פֿיסען פֿעוט ; זוין אַנזערין , וויא דער
לבנון , וויא צעדערן אווערלעזען ;
(טז) זוין גוימען זיסגיטען , גאַנץ ער
ליבליכקייטען , זאָ אַזוט מיין ליבער ,
זאָ אַזוט מיין פֿריינד , טאָכטער ירושלים' .
זאָ

(טו) שוקיו כעמודי שש המוסדים על אדניו פו * עמודי שש עמודי שש וחבירו (במנילת
אסתר) על גלילי כסף ועמודי שש ומלאהו גבוה כארזי הלבנון : בחור כארזים נבחר בין הבנים
כארז בין שאר עצים : (טז) חבו ממתקים * דבריו ערבים : זה דודי * זה דמות דודי חיה
דמות ריעיו ועל כל אלה חליתי לאהבתו והדוגמא כלפי הקב"ה הכך היא דודי גם ולבן להלבין
עונותי גם ולבן כשנראה בסיומי כראה כוקן מורה הוראות וכן בשנתו למשפט לבושה כתלב
חזור ושער ריש' כעמר נקי (דניאל) : ואדום * לפרע משוכחיו כענין שאמר מדוע אדום
ללבושך (ישעיה ס"ב) : דגול מרבבה * הרבה חיילות מקיפים אותו : ראשו כתם פז * תחילת
דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר פתח דברך יאיר (תהלים קי"ט) פתח אככי ה' אהיך
הראש תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואח"כ גוד עליהם גזירותיו : קוונותיו תלתלים * על
כל קוקן וקק תילי תילים של הלכות : שחורות כעורב * על שם שהיתה כתובה לפכו אש שחורה
על גבי אש לבנה * דבר אחר קוונותיו תלתלים כשנראה על הים כראה כבחור נלחם בגבורה :
עיניו כיונים על אפיקי מים * כיונים שעיניהם נופת ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות
ובתי מדרשות שש מוצאים התורה המשולה למים : רוחנית בחלב * כשהן נופות במשפט מבררות
דין לאמיתו להנדיק נדיק לתת לו כנדיקתו ולהרשיע רשע לתת דרשו בראשו : יושבות על מלאת *
על מלאת של עולם משוטטות בכל הארץ (זכריה ז') נופות טובים ורעים (משלי ט"ו) דבר
אחר תלמידי חכמים שהקב"ה נותנם עינים להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים לאדם כיונים
הטודדים משוכך לשוכך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני חכם לבית המדרש של
פלוני חכם לבקש טעמי תורה : על אפיקי מים * על בתי מדרשות שהם מוצאי מים של תורה :
רוחנות בחלב * לפי שקראם עינים והענין לשון נקבה היא רוחנות ל' נקבה הם מכתכתין ענין
בחלב

באור

תרגום בנטנה במעהא (ר"ש בן מלך) : עשה , חתיכה עבה וחזקה מהדברים שעושין למלאכה
מה בל"א (חזין בחרון) וכן ברזל עשות (יחזקאל כ"ז) , וכן שמו עשתו (ירמיה ה') כלומר
שנתעבה כריסם , וז"ל שהוא לשון צחות חסות וכן הוא מתורגם בל"א , ואפשר שחתיכה מתכת
כזאת אזכרנו נקראת כן , בעבור שהיא כלה טהורה ואין בה סיג ממתכת אחר : מעלפה ,
מקושטת ומתקנת בספרים לשון ותעלף דתרגומין ואיתקנת , (מרא"י) : (טו) עמודי שש ,
כמו שיש , וחבירו במגלת אסתר : מראהו , אשר שקלסה חלקו נופו החלה לקלסו על דרך
כללי , ותאמר מראהו כהר לבנון גדול למראה , והוא נבחר בין הבנים כארו בעני היער :
(טז) חבו , דבריו עריבים לשומעים , וכלו , ע"ד הכלל כלומר הכל כאשר הוא , ממתקים *
ואחר שהשלימה לקלסו , אמרה אל הבנות אשר שאלו אותה מה דודך וכו' זה דודי וזה רעי
כלומר כמו שספרתי לכם ממני , ומעתה אל תאשימוני עבור זאתי ממחבת הנביעות לחזור
אחר אהובי ולבקשו בבקשה המופלגת (מדברי הר"י ערא"ה) :

אנה

ו (א) אנה הלך דודך היפה
 בנשים אנה פנה דודך
 ונבקשנו עמך: (ב) דודי ירד
 לגבו לערוגות הפשם לרעות
 בגנים וללקט שושנים: (ג) אני
 לדודי

ו (א) ווא גינג ער הין, היין ליבער?
 א דווא דער פרויען שאנטע!
 ווא וואנדטע זיך היין ליבער היין?
 וויר זוכען איהן מיט דיר: (ב) מיין
 ליבער גינג הינאב אין ווינען גארטען צו
 זיינעם ווירצבעטליין, ווידעט אין דען
 גארטען זיך. אונד ואסמעלט ראזען איין:
 (ג) מיין פריינד

רשי

בחלב של תור' ומלכנים סתריה וסתומותיה: יוסבות על מלאת. מיסנים דכריהם על אופניהם. ד"א עיניו ענייכו פראיות של תורה והלכה ומשניות כיונים שהם נאים בהליכתן: על אפיקי מים. בנתי מדרסות: רומכות בחלב. מנחמות בחלב כמו שפרשתי: לחיו. דברות הר סיני שהראה להם פנים אסתירות וסתומות: שפתותיו שנים. דברים שנדבר באהל מועד שהם לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: ידיו. הלוחות שנתנו מימינו מעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מוהבומפו רב אמר רבי יהושע בן נחמיה מעשה כיסים היו של סנפיריטון היו והיו גלילין. ד"א על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממולאים בתרשים. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מות: מעיו עשת אן. זה תורת כהנים הכינתן באמצע חמשה חומשים כמעיים הללו שהם נתינים באמצע הגוף: עשת אן מעולפת ספירים. כראית חלקה כעשת אן והיא סדורה דקדוקים רבים גזרות שוות ובנין אב וקלים וממורים: מיוסדי' על אדני פו. א"ר אלעזר הקפר העמוד הזה יש להם כותרת למען ובסיס למטן א"ר שמאל בר גרא פראי' שבתורה יש להם כותר' למען ובסיס למטן וסמכות לכניהם ולאחריהם כגון פראיות של שביעית ויוכל וכי תמכרו ממכר להדויקך כמה קשה אבקה של שביעית כדאיתא במסכת ערכין וסוכה וכגון יפקוד ה' אים על העדה. לו את קרבני לחמי עד אמתה מפקדני על בני פקוד איתם עלי וכן כמה לכך נאמר זקיו עמודי שם מיוסדים ונ': מראהו כלבטון. המסתכל ומתבונן בדבריו ומלא בהם פרחים ולולבים כיצר זה שילבלב כך ד"ת ההוגה בהם תמיד מחדש בהם טעמים: בחור. כנחר כארזים הנבחרים לבנין ולחזק ולגובה: חכי ומתקים. דבריו ערבים. ושרט לנפש לא תתנו בנצרכם אני ה' הנאמן לשלם שכר יש חיד מתוק מזה אל תחבלו במעשיכם ותקבלו שכר, ובשור רשע מרשעתו ועשה משפט ודקה עליהם סיה יסיה (יחזקאל ל"ג) עטות כחשט לו לוכיות יש חיד מתוק מזה:

ו (א) אנה הלך דודך. מאנים ומקטרים האושות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזיבה אלמנה: אנה פנה דודך. כשחור' והשרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא איך נבקשנו עמך כענין שנאמר וישמעו כרייהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגומר ויגשאלו ורובכל וגומר כבנה עומכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגומר (עזרא ד') וכוונתם לרעה כדי להשניתם מן המלאכה והם משיבין: (ב) דודי ירד לגבי. טיה לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו: לערוגות אבסס. מקום מקטר הקטורת: לרעות בגנים. ועוד ירד לרעות נאנו בגנים אשר נפשו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בנתי כנסיות ובנתי מדרשות: וללקוט אשנים. שומע

באור

ו (א) אנה הלך, שאלת הבנות אשר שמעו משנה יקרו ותפארתו הודו לה ואמרו הגדי לנו לאיזה נד פנה, ואנה הלך, כדי שנוכל לבקש עמך, והשיבה דודי ירד לגבי וכו' לומר כי לא נספרד ממנה לגמרי רק שהלך לטייל ללקוט אשנים ולהביאם אליה, כי לא רצתה להגיד האמת מה שקרה לה עמו כדי שלא תבוז בעיני רעותיה (מהר"י עראמה): (ג) אני, יתכן כאשר הלכה עם רעותיה לבקש ראתה אותי מרחוק, ותאמר אני לדודי הוא הרועה נאשנים

לְדוֹדִי וְדוֹדֵי לִי הַרְוַעְהָ
בְּשׁוֹשָׁנִים: (ד) יִפְהַאֲתָרְעִיתִי
כְּתַרְצָה נֶאֱוָה בִּירוּשָׁלַם אֵימָה
כְּגַדְגָלוֹת: (ה) הַסְבִּי עֵינֶיךָ
מִנְגְדֵי שָׁהֶם הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרֶךָ
כְּעֶדֶר הָעוֹיִם שְׁגַלְשׁוּ מִן־
הַגְּלָעָד: (ו) שְׁנִיךָ כְּעֶדֶר
הַרְחִלִים שְׁעָלוּ מִן־הַרְחֻצָה
שִׁכְלָם מִתְאִימוֹת וְשִׁכְלָה אֵין
בָּהֶם: (ז) כְּפֶלַח הַר מוֹן רִקְתָּךְ
מבעד

פריינד , איך בין זיין : מיין פריינד ,
ער איזט מיין . דער זיך אונטער ראָזען
וויידעט ; (ד) שאָן ביזט דוא שאַפֿרין !
וויא הרצה שאָן , ליבליך וויא ירושלים ,
פֿורכטבאַר וויא איין קריגזוהער .
(ה) ווענדע דייע אויגען , וועג פֿאַן מיר :
וויא איבערוואָל טיגען מיך . דיין האַר
וויא געמוזען העערדע , דערצאב פֿאַן
גלעד האַנגענד ; (ו) דייע צאָהגע וויא
לאַמטער העערדע , אויפֿשטייגענד אוו
דער שוועממע , אַללע צווילינגע
טראַכטיג , קיינעו דערזעלבן פֿעהלט .
(ז) וויא אַם גראַנאַט איין ריטץ ,
זאָ

ר ש י

שאַע וּמקשיב כדברים בתורתו ללקוט זכויותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנאמר אז
כדברו יראי ה' (מלאכי ג') וגומהוהם שאתם אומרים לבקשו עמנו ולבנות עמנו אזי לדודי ולא
אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו (עזרא ד') ואומר ולכם
אין חלק וכדקה חכרון בירושלים (נחמיה ב'): (ג) הרועה בשושנים . הרועה בלבו במרעה
נוח וטוב: (ד) יפה את רעיתי כתרנה . והקב"ה מקלסה על זאת יפה את רעיתי כשאת
דכויה לי כך הוא נדרש בספרי : נאווה . את עתה כאשר בראשונה בירושלים : איומה כנדגלות ,
חיילי מלכים איומתך טייל עליהם שלא להלחם ולהשניתכם מן המלחמה כמו שנאמר בעזרא :
(ה) הסבי עיניך מנגדי . כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה כאות ואומר לה הסבי
עיניך מנגדי כי בראותי אותך לבי משתחן ומתגאה עלי ודומי גסה כי איני יכול להתאפק :
הרהיבוני . הגיסו לבי כמו ורהבם עמל ואין (תהלים ב') דהב הם שפת (ישעיה ל') איש מיייר
בלע"ז (כמו עמו"ע על בל"א בווענט . געריהרט . רייטנן . או אסאמע"ר בל"א טעדטן) והדוגמ'
כך הוא אומר הקב"ה במקרא זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכספות וכדומים שהם הרהיבוני
בבית ראשון להראותכם חבה יתירה עד שמעלתם בי : שערך כעדר העוים . בקטני' ורכים
שבכם יש שפת הרבה : (ו) שיניך . קנינים וגבורים שניך כולם לטובה : כעדר הרחלי' .
הרחל הזאת כולה קדושה נמרה לתכלת בשדה לקרבן קרביה לשופרות שוקיה לחלילין מציה
לכבודות

ב א ו ר

בשושנים , וגם היא לי כאהבתו אז כן עתה: (ד) יפה , זה הזיר חלק מהשיר הנ"ל ונראה
שאמר שבתה אליו והכיר תום לבה , התחיל לקנס אותה תמורת קליטו ממנה : בתרצה ,
יש אומרים שהיא שם קן ויפוי , מן רנה (נראציע) בלע"ז , ויותר נכון שהיא שם עיר , כאשר
יעיד על זה הכפל , וכן מנינו שהי' תרנה עיר מלכה של איזה מלכי ישראל , כמו שעיר ירושלים
היתה הנבירה של מלכי יהודה : איומה , לשון איומה שיש לכל רואיה איומה כאשר יש מפני
מחנת אנשי חיל , וכמו שזכר העעם שהיא תכבוש הכל בעיניה , ויקראו מחנות על שם הדגלים :
(ה) הרהיבוני , חזקו מוני (ראב"ע) , כלומר אין בי כח לסבול ראותך אותי בעיניך מן
תא כלני האש הגדולה אשר בקרבן , וחני אהנתך יפליחוני : (ח) ששים הבה מלכות ,
אמרו

מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ: (ח) שְׁשִׁים
הַמָּה מַלְכוּת וְשִׁמְנִים פִּילְגָשִׁים
וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפֵּר: (ט) אַחַת
הִיא יִזְנִיתִי תַמְתִּי אַחַת הִיא
לְאִמָּה בָרָה הִיא לְיֹולְדָתָהּ
רְאוּהָ בָנוֹת וַיֵּאשְׁרוּהָ מַלְכוֹת
וּפִילְגָשִׁים וַיְהַלְלוּהָ: (י) מִי
זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שַׁחַר יָפֶה
כַּלְבָּנָה

זא דינע וואנגע אים לאקקענהאר
(ח) זעכציג זינד דער קאניגנינען, דער
געבענפרוען אכטציג. יונגפרוען אהנע
צאהל: (ט) איינע, דיא איזט מיינע
טויבע, מיינע פראטמע; איינע,
איהרער מוטטער ליבטע, איהרער
געבאהררין טהייערוטע; דיא מאדכען
זאהען זיא, פרייזטען זיא זעליג; זיא,
לאבטען קאניגנינען אונד געבענפרוען.
(י) ווער איזט דיא, דיא הערפאר
בליקט וויא מארגענראטה? ליבליך
וויא

רשי

לכבודות עורה לתוף אהל הרשעים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה
מלכות. אברהם ויוצאי יריכו בני קטורה שש עשרה ישמעאל ובני שלם עשרה יצחק ובניו
שלמה בני יעקב שנים עשר בני עשו שש עשרה (בדברי הימים) הרי ששים. ואם תאמר לא
מהם תשנה שהיא אשה. אברהם מן המנין: ושמים פילגשים. נח ובניו עד אברהם כל
תולדות יוצאי התיבה שמים תמלאם וכאם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על
הפילגשים כך היו אברהם ויוצאי יריכו חשובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה
הגר בת מלכים היתה תמכה בת שלטונים היתה ונעשית פלגש לעשו. ואומר אל עמק שזה וגו'
(פרשת לך לך) הואו כולם בענה אחת והמליכו את אברהם עליהם: ועלמו' אין מספר.
למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) אשת היא יוכתי. ומכלם אחת היא הנבחרת לי ליונה
תמה שהיא תמימת לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה. לכנסיותה הרבה מתלוות בבתי מדרשות
כולם לבס להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: ברה היא ליוולדתה. יעקב ראה אותה מעת
שלימה בלא פסול והודה וקילם למקום שכאמר וישתחו ישראל על ראש המטה (פרשת ויחי):
ראוה בטות. את ישראל בגדולתה ויאשרוה ומה היא קילוסן: (י) מי זאת הנשקפה. עליט
ממקום הגבוה למעוך קרוי הנשקפה כך היא בית המקדש גבוה מכל הארצות: כמו אשר יחולך
ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים
לפרס וליון. ואחר כך נכחם בית השמונאי ונעשו מלכים: אימה כנגלות. אימה בגבורים
כנגלות של מלכים כל זה הקב"ה מקלם את כנסת ישראל ופה את רעיתי כתרצה וכל הענין
עד

באור

אמרו ששעת חבור זה השיר לא היו כי אס' נשים ופ' כלגשים בבית המלך שלמה, ולא היו
לו' מאות נשים וג' מאות פלגשים כי אס' לעת זקנותו, וקצת אמרו שששים נשים ושמונים כטעם
שבעתים יוקם קין ושעור הכתוב אף שיש מלכות ופלגשות רבות, ועלמות לאין מספר, את
יוכתי תמתי עליית על כולנה, כי את מיוחדת בכל הננות בהלול ואשר, ואין כמותך. וטעם
ברה, תואר לנקבה, כטעם ואשר הנרורים, (דברי הימים א' ו'), כלומר שנבררה מכל
הנכות: (י) מי זאת, להר"ה השיר הזה הוא שיר חדש ואינו מוסב למעלה וכן שמו לפניו
הבין המבדיל, אך יתכן לפרש שהוא שייך למעלה, כי בפסוק שלפניו אמר האהוב, ראיה
צבות ויאשרוה וכו', ובאר עתה ההלול ממלכות ופלגשות אשר תאמרנה עליה והוא, מי זאת
הנשקפה, על דרך קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה, ואחריו רבות בטות עשו וכו' (משלי ל"א):
וכו

כַּלְכַּנָּה בָּרָה בַּחֲמָה אֵימָה
 בַּנְּדָגְלוֹת: (יא) אֶל־גַּנְתֵּי אֲגֹז
 יִרְדְּתִי לְרֵאוֹת בְּאֵבֵי הַנַּחַל
 לְרֵאוֹת הַפְּרָחִי הַגֶּפֶן הַנִּצּוֹ
 הָרִמְנִים: (יב) לֹא יִדְעֵתִי נַפְשִׁי
 שְׁמַתְנִי מִרְכַּבֹּת עַמִּי נָדִיב:
 ז (א) שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשְּׁוֹלְמִית
 שׁוּבֵי שׁוּבֵי וְנַחֲזֵר־בְּךָ
 מָה

וויא דער מאַנד , לוויטער וויא דיא
 זאָנע , פֿורכטבאַר וויא קרויגשאַר ;
 (יא) צום נוסגאַרטען שטיג איך הינאַב ,
 דאַו געשטרייך אים טהאַל צו שויען :
 אָב דער וויינשטאַק טרײַבט , אָב גראַנאַ
 טען בליהען ; (יב) אונד וואוסטע ניכט ,
 דאַס מיינע זעערלע מיך געזעצט צום
 קרויגוואַגען . מיינעס ערלען פֿאַלקו : —

ז (א) קעהר אום , קעהר אום
 אַ שולמיר ! קעהר אום !
 קעהר אום , דאַס וויר דיך שויען .
 וואַ

ר ש י

עד כאן : (יא) אל גינת אגוז ירדתי . עוד זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני זה לך :
 לראות באבי הנחל . מה לחלוקת מעשים טובים אראה כך : הפרחה הנקן . אם תפריחו
 לפני תלמידי חכמים וסופרים וזונים : הנכו הרמונים . מקיימי מצות מליאים זכיות למה
 נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אתה רואה אותו כולו עץ ואין כיכר מה בתיכו פועלו ומולאו
 מלא מגורות מגורו של אוכלים כך ישראל נכונין וענותנין במעשיהם ואין תלמידים שבהם
 נכרים ואין מתפארים להכריז על שנתן בדקתו אתה עבד אתו מלא חכמה . ועוד כמה
 מדרשות לדבר מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שנתכו מואם אף ישראל גולים לבין האומות
 ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהן נמאסין : (יב) לא ידעתי . כנסת ישראל מתאוננת לא
 ידעתי להזהרמן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי וכשאלתי בשנא' חנם ומחלוקת אגבר במלכי
 בית שאמוכאי הורקנים ואריסתתולוס עד שהיה מביא אחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו
 המלוכה ונעשה לו עבד ואז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר אומות . עמי
 נדיב . כמו עס נדיב יו' דיתירה כיו' ד של שכני סנה (פ' וזאת הברכה) גיבתי יום (פרשת
 ויבא) רבתי עס (איכה) : כפשי שמתני . אני בעמי מניתי עלי כענין שנאמר ואת למדת
 אותם עליך אלופים לראש (ירמיה יג) :

ז (א) שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשְּׁוֹלְמִית . אומרים אלי שובי שובי מאחר המקום : השלומית .
 השלימה באמונתך עמו שובו שובו אלינו : ונחזה בך . ככיב מוך נביבים
 ושלטונים

ב א ו ר

וכמו כן פי' רש"י הפסוק הזה לפי כוונה השניה : (יא) באבי , הדגש לחסרון הבית הכפולה
 ושרשו חכב ופרושו בעני הנחל (וכן מתרגם בל"א) וקרוב אני למר שענין זה מענין אב המצטרף
 אל הבן , ואם אינם שווים בשרשם ענינם אחד כי העץ כמו האב המוליד הענפים , ולפיכך יקרא
 ג"כ הענף בן , כמו בן פורת יוסף (מדברי ר' שבן מלך) , וי"א שפרושו פרי והדגש לחסרון
 טון , ושרשו חכב , כמו ואכניה שגיא (דטאל ד') : הנצו , העלו נכס וענינו לשון פרח :
 (יב) מרכבות , הנה לדעת הרמב"ן יהיה השיר הזה שיר לענות הוא אומר מ' וזאת וכו' והיא
 השכינה אל גנת וכו' עד עמי נדיב , ולפי שהמשיל אותה לעיל לנדגלות אמרה היא מרכבות
 והעעס כמו רכב ישראל ופרשיו (מלכים ב' ב') , כי הרכב יורה על גדולה ויקר ומתנשא על
 כל , ולכן המשיל אלישע את אליהו בזה , וגם פה אמרה לא ידעתי מקדס שאהיה מרכבות וכו'
 כלומר שאגיע לגדולה ולהלכה כזאת ואהי' נבחרת אל המלך . וטעם כפשי שמתני , דחי
 שמתני , וקראה אותן בזה השם מענין וכפשו קאורה בנפשו : עמי נדיב , לדעת קנתס היו' ד
 (3)

מהתחוו בשולמית במחלת
 המחנים: (ב) מהיפו פעמיה
 בנעלים ברתגריב חמוקי
 ירכיה כמו חלאים מעשה ידי
 אמון: (ג) שררה אגן הסהר
 יחסר המוג בסגן ערמה חפים

וואו וואלרט איהר שויען אן שולמית ?
 וויא רייענטאנץ דער קריגזשאַרען .
 (ב) וויא שאַן זינד זיין דען שוודען ,
 פֿירטענטאַכטער דייע טרייטע! דייער
 היפּטען שווינגונגען , וויא קעטטענווערק
 פֿאַן מייזער דהאַנד : (ג) דיין נאַבער
 וויא איין רונדער בעכער : דעם גיממער
 מאַס געברייכט ; דיין בויך איין ווייען
 היגעל

סוגה

רשיי

ואלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם (יתרו) כך דרש רבי תנחומא ד"א ונחזה בך נתבונן
 עליך מה גדולה נתן לך והיא אומר' מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי
 שתהא שזה לגדולתי אפי' לגדולת דגלי מחולות מנסות העדבר : (ב) מה יפו פעמיה
 בנעלים . הם אומרים לה חפנים את שמתבקי בנו בשביל כוי ומשיבות שראינו בך בעודך
 ציפויך : מה יפו פעמיה . בעליית הרגלים בת נדיבים : חמוקי ירכך כמו חלאים .
 קבוצות עדיו זהב קרוי חלי כתם (משלי כ"ה) א"ל חל"י בל' ערבי ורבותיו דרשוהו על
 נקבי השיתין של נסכים שנעשו משפת ימי בראשית עגולים כמו ירך כמו חלאים לשון חפירה
 כמו חוליות הבור : מעשה ידי אמון . ידו הקב"ה במסכת סוכה אמון כמו אמון קילטו של
 הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פו ויורדין ובאין עד
 שוקיו עמודי שש לפי שהן באין לרצותו להודיד שכינתו העליונים לתחתונים והוא מונה
 קילוסם מלמעלה למטה מה יפו פעמיה הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד
 שהוא בא למושכה אליו : (ג) שררה אגן הסהר . עטורך כאגן של מים זבולים שרוחצין בהן
 והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטור כמו נקב עגול מושל כאגן
 עגול והקילוס הזה אינו מענין כוי אשה כקילוס העליון לפי שהעליון דודה מקלס' זה ריעותה
 מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר עמוט והדוגמא על שם לשכת הגזית
 היושבת בטבור הארץ (יחזקאל ל"ח) : אל יחסר המוג . לא יכלה משם משקה רוצה לומר לא
 יכלה ולא יפסוק משם אים דברי הוראה : בטנך ערמת חטים . שהכל זריכין לה : סוגה
 באשנים . גדורה ומסוייגת בגדר אשנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס
 הרי חתן נכנס לחופ' לבו מגעגעת לחופה ולחבת חתוכיו בא ליוקק לה אמרה לו שיפת דם
 כחרדל

באור

כוספת, ולדעת קצתם הענין עמי עם נדיב, וכן הוא לדעת הרה"מ, וטעם נדיב לשון חשיבות
 והיא החשובה שבחשובים :
 ז (א) שובי, השיר הזה הוא ע"פ המשל כשיר המחולות, ולהקת המוכרכרים אומרים
 לשולמית, והוא שם אשה או נערה, שובי שובי, והחלי לחול, למען שנחזה בך .
 והשיבה מה תחוו בי? ואומרים להקת הכ"ל, כמחולות המחנים, ויסיפו לפרט בהקלום מה
 יפוגו' : (ב) חמוקי, סבובי ירכיך, כמו שעושין במחולות, ושעורו ירכיך סובבים והולכים
 על הכף במהירות ונטי, כמו החלאים אשר נעשו מידי אומן ומושב, והם שררות זהב עגולות
 העשויים לנטי וסובבים הטבעות וזבזו בלי חדוד וכלי אים עכוב וכן תכועתיה במחולות וכתם
 הרב : חלאים, הרבוי מן וחלי כתם כמו מן כבי כאמר נבאים כן מן חלי נאמר חלאים : אמון,
 המופלג במלאכה ייה נקרא אמון (מייסער) : (ג) שררך, היא הטבור, ואגן שם כלי מה,
 לפי שתכניתו עגול מצבנית הסהר, שהיא ירח, כי תרגום ירח סיהרא (מר"ש ש"ג מלך) :
 הסוג, לשון מורגל נפי חכמי התלמוד והוא מוסך, וראש"ע כתב שפרשו כפי מקומו ואין לו
 ריע : סוגה, גדרת ונגבלת באשנים, והוא מלשון חל' עשו סייג לתורה, רכוס גדר
 ונטול

שיר השירים ז

תרגום אשכנזי שלב

סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים : (ר) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ
 בְּשְׁנֵי עֵפְרַיִם תְּאֵמִי צִכִּיָּה :
 (ה) צִוְּאָרְךָ כְּמִגְדַל הַשֵּׁן עֵינֶיךָ
 בְּרִכּוֹת בְּחֶשְׁבוֹן עַל־שַׁעַר בֵּית־
 רַבִּים אִפְךָ כְּמִגְדַל הַלְּבָנוֹן
 צוּפָה פָּנֶי דְמָשֶׁק : (ו) רֵאשֶׁךְ
 עֲלֶיךָ כְּכַרְמֵל וּדְלֵת רֵאשֶׁךְ
 כְּאַרְגָּמָן מִלֶּךְ אֲסוּר בְּרַהֲטִים :

הינערל , אומשטעקט מיט ראָוען !
 (ר) דיינער ברויטע פֿאַר . איין יונגע
 רעהע פֿאַר , צווילינגע איינער מוטטער ;
 (ה) דיין האַלו איין טהורם פֿאַן עלפֿען
 ביין ; דיינע אַויגען טייכע צו חשבון ,
 אַם טהאַר דער גראַסען טאַכטער ; דיינע
 נאַזע וויא אויף לֵבָנוֹן דער טורם , דער
 גען דמשק שויעט ; (ו) דיין הויפט
 שטעהט אויף דיר וויא דער כרמל :
 דיינע הויפטו לאַקקען , וויא דער פורפור
 אַם קאַניגו בונדע שאַן געשראָנגען .
 וויא

מה

רש"י

כחַדְלֵל רֵאשִׁיתִי הָרִי הוֹפֵךְ פָּנָיו לְכַד אַחַר וְלֹא נִשְׁכָּח כַּחַשׁ וְלֹא עֲקָרָב עוֹקֵב . הָרִי שֶׁהוּא עוֹבֵר
 בְּדֶרֶךְ רֵאשִׁית בְּכֹרֹת בְּרֵאשִׁי הַתְּאֵמִים פֶּשַׁע יָדוֹ לִישׁוֹל אִימֵרִים לִוְשֵׁל יִשְׂרָאֵל הֵם הוּא מוֹשֵׁךְ יָדוֹ
 מִפָּנֵי הַגּוֹל הָרִי סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים : (ר) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ . שְׁתֵּי הַלְּחֹת ד' אֵל מֶלֶךְ וְכֵהֵן גְּדוֹל ,
 (ה) טוֹאֲרֶךְ . הַהֵיכָל וְהַיְמוּנָה שֶׁהֵם זְקוּפִים וְנִבְוָהִים וְלִשְׁכַת הַגּוֹיִת גַּם הֵיא שֶׁשֶׁהִיא לְחֹזֶק
 וְלִמְנַן כְּמִגְדַל הַשֵּׁן : עֵינֶיךָ . כְּבִרְיֹת אֲשֶׁר בְּחֶשְׁבוֹן הַמּוֹשָׁכֹת מִיֵּם כֵּן עֵינֶיךָ עַל שַׁעַר בֵּית רַבִּים
 חֲכָמִים כְּשֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם הָעִיר בֵּית רַבָּת עַם וְעַסוּקִים בְּחֶשְׁבוֹן תְּקוּפּוֹת וּמוֹלֹת
 חֲכָמָתָם וְנִבְנָתָם לְעֵינֵי הָעַמִּים מוֹשְׁכוֹ . כְּבִרְיֹת מִיֵּם . וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּרִיכּוֹת בְּחֶשְׁבוֹן כִּי
 יוֹנִי וְלֶשֶׁן מִשְׁנֵה הוּא הַלּוֹקֵחַ יוֹנִי שׁוֹכֵךְ מִפְּרִיֹת בְּרִיכָה רֵאשׁוֹן קוֹבֵי רֵשׁ בְּלַע'וֹ (קִאָווער .
 בְּל' אֵלֶיךָ בְּרִיאִין) : (והוא קארב' אֵל רֵאשֵׁן שׁוֹאֲרֵטן) : אִפְךָ כְּמִגְדַל הַלְּבָנוֹן . אֵינִי יוֹכֵל לְפָרֵשׁ
 לֶשֶׁן חוֹטֵם לֹא לְעַכְשָׁן פֶּשַׁע וְלֹא לְעַכְשָׁן דּוֹמָא כִּי מֵה קָלוּם טוֹיִם בְּחוֹטֵם גְּדוֹל וְזָקִיף כְּמִגְדַל
 וְאִמֵּר אֵינִי אִפְךָ לֶשֶׁן פָּנִים חֵה שֶׁהוּא חוֹמֵר לֶשֶׁן יִסֵּד וְאִישׁ אִמֵּר אִפְיֶךָ שַׁעַל הַמִּנְחָה הוּא מְדַבֵּר
 שֶׁהוּא עֲקָר הַכֶּרֶת פָּנִים כְּעַכְשָׁן שֶׁאִמֵּר הַכֶּרֶת פָּנִיהֶם עֲנָתָה בַּם (יִשְׁעִי ג') וְתַדַּע שֶׁהִרִי מִקְלָסָה
 וְהוֹלֵךְ מִלְמִשָּׁה לְמַעְלָה עֵינֶיךָ בְּרִיכּוֹת בְּחֶשְׁבוֹן וְאִשְׁרִיהֶם הַמִּנְחָה וְכֵן הַאִמּוֹת מִקְלָסוֹת מִנְחָךְ חוֹק
 לְעַמִּת מִנְחָה כָּל הַבָּאִים לְהַרְעוֹתְךָ וּלְפַתּוֹתְךָ : כְּמִגְדַל הַלְּבָנוֹן טוֹפָה פָּנֵי דְמָשֶׁק . רֵאשִׁיתִי
 בְּמַדְרַשׁ זֶה בֵּית יַעֲרֵה הַלְּבָנוֹן (מִלְכִי א') שַׁעֲשֵׁה שְׁלֵמָה שֶׁהַעֲמִיד עֲלָיו טוֹפָה וְמוֹנֵה כְּמֵה בְּתִים יֵשׁ
 בְּדְמָשֶׁק . ד' אֵל פָּנֶיךָ טוֹפּוֹת פָּנֵי דְמָשֶׁק מִנְכּוֹת לְבַב שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם עַד דְמָשֶׁק שַׁעֲתִידָה לְהַרְחִיב
 עַד דְמָשֶׁק : (ו) רֵאשֶׁךְ . עֲלֶיךָ כְּכַרְמֵל . אֵלֶי תְּפִלִּין שֶׁבְּרֵאשׁ שֶׁאֵל בְּהֵן וְהָאֵל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
 שֶׁס' ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ וְיִרְאוּמֶךָ (כִּי תִבּוֹא) וְהָרִי הֵיא חֲזָקָן וְיִשְׂרָאֵל כְּסֵלַע הָרִים וְכַרְמֵל הוּא
 רֵאשׁ

באור

ונבול : (ה) בריכות , חריצין צוויין באבנים ובסיד ומכנסין שם מים , ומשבין שם עיר :
 כח רבים , כך היה שם השער , ויש אומרים ששם אכל הכריות בנות הגדולים בעם ויבאת
 לטייל , ושם רבים , כמו רבי המלך : אשך , רש"י פירש אשך על המנח שהיא עיקר הכרת
 פנים , ולדעת ראב"ע במשמש על החוטם שאין בו עיות ועקום , רק שזה כמגדול הלבנון :
 (ו) ככרמל , שם הר , ושעורו ראשך כלה ומתהדר על גופך מכלי שחוח וכסף , ככרמל הזה
 בין ההרים הנבזהים : דלת . קליעת שערך על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש ,
 (מרש"י) , וראב"ע כתב בלשון ישמעאל דלת קפה השער : ברהטים , קורכ"ן בלע"ו (רש"י)
 והוא קארבע"ט (איני בינדי וויבלי אבריקייטליכי פערזאכן פאר דזיס אין פראנקרייך טרוגן)
 ושעור הכתוב דלת ראשה כלה ומקולע מאור , כקליעות הארגמן של מלך , אשר אסור בהתכרף
 על

לתי
 זיק
 ויקי
 ידי
 יל
 שים
 נבון
 לי
 עמיד
 גודך
 ס
 על
 זירה
 של
 עד
 זונה
 עד
 בהן
 אגון
 ותה
 גזית
 לא
 זונה
 כנס
 דס
 בות
 דים
 מה
 בים
 לות
 חס
 אן
 ה
 לו
 דר

(ו) מה יפיה וממה נעמת אהבה
 בתענוגים: (ח) זאת קומתך
 דמתה לתמר ושדיך
 לאשכלות: (ט) אמרתי אעלה
 בתמר אחזה בסנסניו ויהיו
 נא שדיך כאשכלות הגפן
 וריח אפק בתפוחים: (י) וחקך
 ביין הטוב הולך לרדףי
 למישרים

(ז) וויא שאן ביזט דוא . וויא זא ליבליך
 ביזט דוא : א ליבע ! אונטר דען ליזטען :
 (ח) דיזע דיינע הארע , גלייכט דעם
 פארמענבוים , דען טרויבען , דיינע
 ברוזטע . (ט) איך שפראך , לאס מיך
 קליממען אויף דען פארמענבוים , ער
 גרייפען זיינע צוויגע ; לאס דיינע ברוזטע
 זיין , וויא אס וויינשטאק טרויבען ;
 דינער נאזע הויך , וויא אפפעלרוזט ;
 (י) ,,דיין גוימען , וויא דער ערלע וויין —
 דער מיינעם פריינדע זאנפט איינשלייכט ,
 אונד

רשי

ראש ההרים : ודלת ראשך . קליעת שערך מריך נאה נמוות כקליעות ארנמן ודלת ראשך
 על סם שהקליעות מודלות עד גובה הראש : מלך אסור ברהטים . שמו של מקום קסור בתלתלים
 שנאמר נור אלהיו על ראשו (פ' נש"א) : רהטים . קורנ"ן בלע"ז (כמו קארנע"ס בל"א עקין .
 שפיין . ענדען) . (והוא קיראן בל"א שנירע זואמן ט בינדן) וכן קורין לתלתלי האוורות
 שקושרין בהן התגורות . ד"א מלך אסור ברהטים הקב"ה נקסור בלהנה ובמנו' ובריות שאתם
 רבים לפניו: (ז) מה יפיה ומה נעמת . אחר שפרט קילום כל אבר ואבר כלל כל דבר מה
 יפיה כולך ומה נעמת לידבק כך אהבה ההוגנת להתענג בה : (ח) זאת קומתך דומה לתמר .
 ראינוטי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעות וטופלות לפני הכלל ואתה עמדת
 בקומה זקופה כתמר הזה : ושדיך לאשכלות . דניאל חנניה מישאל ועזריה שהיו לך כשדים
 לינק מהם דמו לאשכלות שמאפיעות משק' כך הם השפיעו להניק וללמד את הכל שאין יראה
 כיראת' עד כאן קלסוהו האומות מכאן ואילך דברי שכינה לגלות ישראל שבין האומות :
 (ט) אמרתי אעלה בתמר . מתפאר אני בין חילות של מעלה בכס שאתעלה ואתקדש על ידיכס
 בתחנותי' שתתקדשו את שמי בין האומות : אחזה בסנסניו . ואני אחזו ואלדבק בכס : סנסנים .
 ענפים : ויהיו נא שדיך . ועתה האמתי את דברי שלח תתפתי אחרי האומות ויהיו הטובים
 והחכמים שדיך עמדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותם שילמדו מהם הקטנים שבהם :
 (י) וחקך . יהיה כיון הטוב הוהרי בתשובתך שיהיו כיון הטוב : הולך לרדףי למישרי' .
 זהירה אני להשיב לכס שאעמוד באמונתי שיהא חכי הולך לפני דודי לאהב' מיאור שהוא מן
 הלכ

באור

של הראש : (ז) מה יפיה , אין בעולם תענוגותועם לכפא ולא דבר יפה וכעיס כמו החשק
 (הראב"ע) . ומלת אהבה איננה תואר לאהובתו , רק שם העקרה היא ובאלו מדבר עם תענוג
 והאהב' בעצמו וכן מתורגם בל"א : (ח) זאת קומתך , יראה שמה קומתה לתמר מטעם
 שאמרו חז"ל התמר הזה אין בו פסולת , תמרים לאכילה וגו' , כן היא לא נמנח בה אום דופי ,
 כי לשון קומה אינו מוסב לבד על הגובה , רק על כל הגדול (דער וואוקס) : לאשכלות ,
 הם אשכלות הגפן שעלתה עם אילן התמר (ראב"ע) כי כן מדרך הגפן שנוטעים אותו אצל אילן
 אחר כדי שישרגו שריגיו סביב האילן , לפי שאין ענו חזק כל כך שוכל לעמוד בפני עצמו :
 בסנסניו , אין לו דומה וענינו ענפים , ושעורו כמו שכתב הראב"ע ויאחזו בשדה וירית ריח חפה
 שהיא כתפוחים עכ"ל : (י) כיון הטוב , הוין נסמך אל התואר עכמו כמומי המורים , ובמכלול
 כתב רד"ק בא במוכרת על דרך הסמיכות (מדברי ר"ש בן מלך) , ופירשו המפרשים שהוין
 הטוב הנזכר פה הוא דבש התמרים המנוי במאור בארנות המורת , ויקר ערך הוא , ועוד
 היום

שיר השירים ז

תרגום אשכנזי שלג

לְמִישָׁרִים דְּבַכְּ שִׁפְתֵי יִשְׁנִים :
 (יא) אֲנִי לְדוּדֵי וְעַלֵי תִשְׁוֹקְתָּו :
 (יב) לִכְה דוּדֵי נִצָּא הַשְּׁדוּה
 נְלִינָה בְּכַפְרִים : (יג) גִּשְׁבִּימָה
 לְכַרְמִים נִרְאָה אִם־פְּרָחָה
 הַגִּפְּן פֶּתַח הַיִּסְמֹדֵר הַיִּנְצוּ
 הַרְמוּנִים שֶׁם אֶתֶן אֶת־דוּדֵי
 לָךְ : (יד) הַדּוּדָאִים נִתְּנֵדוּרֵיהֶם

אונד שוואצעהאפט מאַכט , דעז שלומ-
 מערנדען ליפפען : (יא) איך בין מיינעם
 ליבען , אונד ער זעהנט זיך נאך מיר .
 (יב) קאם מײן ליבער ! לאַס אונז אויף'ז
 לאַנד היעזו ! לאַס אונז אויף דאָרפֿערן
 בלייבען ! (יג) פֿריה אין דיא וויינבערגע
 געהן , שויען , אָב דער וויינשטאַק אויף
 שלאַגט ? אָב ער טרייבֿלײן אַנזעצט ?
 אָב דיא גראַנאַטען בליהען ? דאָ שענק
 איך דיר אַלל מיינע ליבע ! (יד) דודאים
 דופֿטען שאַן , אונד

ועל

רש"י

הלב ולא ברמיה ועקיבה : כיון העובי הוא דובב שפתי ישנים אף אבותי בקבר ישמחו בו ויודו על חלקם . דובב מרחיש פרומי"ר בלע"ז (בלשון איטאליא פרא"מערע . קינד טוהן . בעקאנדמאכן . (והוא פרא"מער , בל"א רעדע האטן) ויכודו ל' דבור וכך היא התשובה אני לדודי וגם הוא משתוק' לי : (יב) לכה דודי נכח השדה . דרשו רבותינו בעירובין אמרה כנסת ישראל רבוט של עולם אל תרינני כיוצני כרכין שיש בהן גזל ועריות אלא כיוצני פרות שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מתוך הדחק : נלינה בכפרים . נלינה בכפרים בא והראך בני נכר שהשפעת להם טובה וכופרים בך : (יג) גשבימה לכרמים . אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות נראה אם פרח הגספי אלו בעלי מקרא : פרח הסמדר . כשהפרח נופל והענבי נכרים הוא פתוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם כהוראת התורה : הנבי הרמונים . כשהם גשורים והנן שסביבותי הן נופל : הנבו . נופל נטולה דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות : שם אתן את דודי . שם אראך את כבודי גדול שנח בני ובנותי : (יד) הדודאים נתנו ריח . דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנא' הראחי ה' והכה שני דודאי תאנים וגומר הדוד האחד טובות וגו' והדוד השני תאנים רעות

באור

היום הזה שמים אותו המשקה שם ביום אפריון ובמשתה גדול . וכאשר ראתה האהובה והבינה מדבריו החשק אשר בוער בקרבו אליה , הנה מרוב זכיעותה לא המתינה עד כי כלה לדבר , רק בתוך אחריו פיה פתחה ברחמי ותאמר אמריה כללקמן : למשרים , שם , כי היין הטוב יישר ויערב לאדם מאוד (מרד"ק) , וטעם דובב לשון דבור כלומר היין ירחיש את הישן . ואמרה עת ישנת שמעתי מתוך חשדך כי אני לך ותשוקתך לי , ובואת ידעתי כי אהבתך לי באמת ובתמים , כי גם בשיעפים ובחזיונות לילה תמונתו לנגד עיניך , ובחלום תדבר בי , והוסיפה לדבר , אם אמנם שאני לך ותשוקתך לי , לכה נא אחי אל מקום עדות וכרמים מקום המסוגל להתעלם שם באהבים , שמה נובל להתעדן בגרחה הפרחים ונטעי שעשועים , שמה נובל להתעדן צריח השדה והנחמים , ושם אתן דודי לך לשנות באהבתי : (יב) בכפרים , תרגום העיר ובנותיה וכפרנהא , והם בתי חן לעיר לעובדי אדמה לכורמים וליוגנים : (יג) פרח הסמדר , כשהפרח נופל והענבים נכרים , הוא פתוח הסמדר (מרש"י) , ודקדוק המלה קשה , כי על הרוב שורש פתח נכנין הסדר הוא יובא , וכאן ע"כ פרושו כאלו הוא עומד ואיזה מהמדקדקים אמרו שנא חירק תחת שוק ובראוי פתח וכן מנינו לדעתם דוגמתו ויישם בארון תחת וישם : דודי , בפתח הדלת . והטעם ידיוותי ויהבתי : (יד) הדודאים , כבר מבואר בספר נת"ה להראב"ן ז"ל (בראשית ל') טעם ובאור השם

ועל־פתחינו כל־מגדלים חדשים
גם־ישנים דודי צפנתי לך :

ח (א) מי יתנה באח לי יונק
שדי אמי אמצאה

בחויץ אשקה גם לא־יבון לי :

(ב) אנהגה אביאך א־בית אמי
תלמדני אשקה מיין הרקח

מעסים רמני : (ג) שמאלו תחת
ראשי

אונד איבער אונזרער טהור , עדלע
פריכטע אלל־ערלייא , הייריגע אונד
פערניגע , פֿיר דיק , מיין ליבער !
אויפֿבעהאלטען ;

ח (א) ווער גוכט. דיק מיר , צום
ברודער מיר ? דער מיינער

מוטטער ברוט געוואָגען , איך פֿענדע
דרויסען דיק , אונד קיסטע דיק , אונד
נימאָנד דירפֿטע עז האָהנען . (ב) איך

פֿיהרטע דיק , איך בראַכטע דיק , אין
מיינער מוטטער הויז : דאָ זאלל־טעזט
דואַ מיך לעהרען ? איך , טראַנקטע דיק

מיט וואָהלגעוויירצטעס וויינע , מיט זיסעס
מאַזט פֿאַן מיינען גראַנאַטען .
(ג) אונטער מיינעם הויפטע זיינע

ר ש י

רעות מאד אשר לא תאכלנה (ירמיה כ"ד) או פושעי ישראל עכשו שניהם נתנו ריח כולם
מבקשים פניך : ועל פתחינו כל מגדים . יש בידו שכר מכות הרבה : חדשים גם ישנים שחדשו
כופרי' עם הישנים שכתבת עלי כפתי לך . לשמך ולעבודתך כפתיים בלבי ד"א כפתי להראות
לך שקיימתי :

ח (א) מי יתנך כאח לי . שתבא לנחמני כדך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה וכאמר
בו וינחם אותם : אמנאך בחוץ אשקה . אמנא נביאים מדברים בשמך
ואחבקם ואשקם גם ידעתי כי לא יבחו לי כי בדאי היא אהבתך שתהא אהבתך טובבת לחזור
אחריה : (ב) א בית אמי בית המקדש : תלמדני . כאשר הורגלת לעשות באהל מועד :
אשקה מיין הרקח . נככים : עסים . יין מתוק : (ג) שמאלו תחת ראשי : (ד) השבעתי
אתכם

באור

השם הזה , כי רבו כמו רבו עליו פרושים טובים , ומהם אמרו שהוא שורש עשב אשר יועיל להריון
או לעורר התאוה והחשק , גם אמרו שזמן פריחתם בעת הזמיר והוא זמן האהבה , וזה טעם
שם דודאים בתוספת אל"ף מלשון דודי שזכר עתה , ולכן העתיק גם חכם אחד השם הזה
בל"א (דיא בלומן דער ליבי) : ועל פתחינו , פתח אהלינו בכפרים : צפנתי , אספתי כל
מגדים , הן משנה זו והן משנה שעברה ואנפנס , למען תלך עתה :

ח (א) מי יתנך , מרוב חשקה ותשוקתה אליו , לא מנאה מנוח בישיבת כפרים לבד ,
כי גם שם צריכה להסתיר אהבתה לפני הרואים , ולכן הוסיפה לדבר מי יתן שתהיה
לי לאח , ואז אוכל להתנהג בבלוי ולא בסתר , ואראה לעין כל חבתי אליך , כי אז לא יבחו
לי , כי מי יבחו לאהבת אחיה ? כל הפעל'י מן אמנאך עד אשקה המ' מבטן התנאי (קאנונקטיף)
וכן מתורגם בל"א (איך פענדי וני') : (ב) התלמדני , לדעת הראש' עתה' ומוסב על השם
הנזכרת היא תלמד אותי איך אשקה מיין וכו' ולדעת קצת מוסב על האהוב והתי' ומוסב לכוכב ,
ופרושושם תלמד אותי דרכי האהבה : מיין הרקח , תואר ליין שעורו מיין הרקוח (מדברי
רד"ק) או שפעמו מיין יין הרקח : עסים , המעקה המתוק הווא' מן הפרי ע"י ספיטה וכתשיה
(מרד"ק) , והיו"ד יין רמוני כנוי המדברת , וכן מתורגם אשכנזית : (ג) שמאלו , טעם
ההמשך כי אחר תענוג השתי' יתרבה תענוג האהבה ואז תתן דודיה לו , וכאשר ראתה אותה
במצב ההוא אמרה השבעתי מטעם שכתבנו למעלה . אמנס בעבור שנו הלשון מתיבת א לתיבת
מה

שיר השירים ה

תרגום אשכנזי שלד

ראשי וימינו התבקני :
 (ד) השבעתי אתכם בנות
 ירושלם מדהתעירו ומה
 תעירו את ההנהגה עדי
 שתחפץ : (ה) מי זאת עלה מן
 המדבר מתרפקת על דודה
 תחת התפוח עוררתיך שמה
 חבלתך אמך שמרה חבלה
 ילדתך

ויינע לינקע , ויינע רעכטע , אומפאסט
 מיד : (ד) אייך בעשוואהרע איך ,
 טאכטער ירושלים ! וואו וועקט איהר
 זיא , וואו רעגט איהר אויף דיא ליבע ,
 בעפאר עז איהר געפאלט ; (ה) ווער
 איזט זיא , דיא דארט אויפשטייגט
 אויז דער וויזטען הער : געלעהנט אויף
 איהרען פריינד ? אונטערם אפפער
 בוימע . וועקט' איך דיך , וואו דינע
 מוטטער דיך געבאהר , דיך געבאהר ,
 דינע

רש"י

אתכם . עכשו כנסת ישראל מסבבת דבורה כלפי האומות אף על פי שאני קיבלת ומתאוונך דודי
 מחזיק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם : מה תעירו ומה תעוררו . כי לא
 יועיל לכם : (ה) מי זאת . הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא טובה
 זאת שנתעלת מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלה במתן תורה ובדבוק שכינה ונראית
 סבתה לכל ועודנה בגלותה : מתרפקת על דודה . מתחברת על דודה . מודה שהיא סבתו
 ודבוקה בו . רפק בלשון ערבי רפקתא חבירה : תחת התפוח עוררתיך . כך היא אומרת
 בבקשה חנת דודה . תחת התפוח עוררתיך וכו' כי בתחתית הר סיני העשוי על ראשי כמין
 תפוח שם עוררתיך והוא לשון חנת אשת כעורים המעוררת את דודה בלילות בתנומות עלי
 משכב (איוב ל"ג) מחבקתו ומשקתו : שמה חבלתך אמך . הרי אמרנו שהקב"ה קראה אמו
 שם נהייתה לך לאם : חבלתך . לשון חבלי יולדה (הושע י"ג) חבלתך באו לך חבלים ממך כמו
 בני

באור

מה אמר חד מן חברים שהיא כנוהרת רעותיה , למה תעוררו את האהבה בלעריס אחרים
 טרם שתחפץ , וכמו הדרך שזכרה היא עתה . פה נשלב סדור הד' מהשירים , ומכאן ולהלן
 שירים קטנים אהפס המאסף יחד וסדרם פה בסוף הספר : (ה) מי זאת , התחלת השיר
 הם דברי המשורר הרואה אותה מרחוק מתחברת ומשענת על דודה , מטלת זרועו על זוגארו
 בדרך האהובים , וזה טעם מתרפקת , ומכאן ואילך יספר דברי האהובה אשר תדבר אליו
 מרוב אהבתה ומשקה לו , ובעבור זאת נבדל המאמר תחת התפוח וגו' ממה שלפניו בציון
 המנדיל החלק מן הכלל : תחת התפוח וגו' , מאמר אהובה אל דודה , וטעם השיר הזה נרא'
 שהיא מוכרת לפניו ימים מקדם עת נתחדשה האהבה ביניהם ואינה נתחדשה בדרך האהובים'
 אשר ימנאו נועם לנפשו בדברם מן אהבתם ויזכירים כל דבר קטן אשר אירע להם זה , ואם כ'
 הוסיפה לדבר , אך זאת אבקש מניך אל בא תשכחני ותעזבני רק שמוני תמיד נגדך , כי אהבתי
 אליך גדולה מאוד , ואל יפתה בכתך לבך לאחרת כי אז הקנאה קשה כשאל , שלא תשקט ולא
 תנוח עד חללים הפילה , זה טעם הכלל וטעם הפרט כמו שנבאר : עוררתיך , עוררתי
 השגחתך ואהבתיך אלי . אולי ראה אותה בראשונה כשהי' שוכנת תחת עץ תפוח אשר עמד סמוך
 לבית אמו , ושם חללה האהבה : שמה , עוררתיך במקום אשר חבלתך אמך : חבלתך ,
 הטעם על תחלת ההריון באשה כדכתיב הכה וקבל והרה וילד , או שהכונה על הלידה מטעם
 חבלי

יִלְדֶתְךָ: (ו) שִׁימְנֵי כַחֲזוֹתֶם עַל־
 לִבְךָ כַחֲזוֹתֶם עַל־זְרוּעֶךָ בִּי־עוֹת
 כַּמּוֹת אֶהְבֶּה קָשָׁה כִּשְׂאוֹל
 קִנְיָהּ רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵי אֵשׁ
 שְׁלֵהֶבֶת יָהּ: (ו) מַיִם רַבִּים לֹא
 יוּכְלוּ לִכְבּוֹת אֶת־הָאֶהָבָה
 וּגְהָרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ אִסְדִּיתָן
 אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֶהָבָה

דיינע ערצייגריין • (ו) אַה! זעטצע מיך,
 וויא איין זיגעל אויף דיינען הערץ! וויא
 איין זיגעל אויף דיינען אַרם! שטאַרק
 איזט דיא ליבע, וויא דער טאַד; איהר
 אייפער, וויא דיא האַללע פֿענט; איהרע
 גלוט, דער בליטצע גלוט, פֿלאַממע דעו
 העררן; (ו) שטאַרקע פֿלוטהען, לאַשען
 ניכט דיא ליבע, שטראַהמע פֿיהרען
 זיין ניכט פֿאַרט; אונד געבע אייער
 אַללעו גוט אַזן זיינעם הויזע, אום
 דיא ליבע: וויא פֿערשמעדיגען,
 פֿעראַכטען

מלה תרא בוז

רש"י

בני יבאוני (ירמיה י') יבאו מחבי: (ו) שמי כמותם • בשביל אותה אהבה תחתמי על לבך
 שלא תשכחני ותראה: כי עוב כמות אהבה. האהבה שאהבתך עלי כנגד מיתתי שאני כהרבה
 עליך: קשה כשאויל קנאה. התגר שנתקנאו ושנתגרו בני האומות בשבילך • קנאה בכל מקום
 איסור • מנט בלעז (כבר התבאר שנית כ' ה') (והוא אכפלא מאנט אויף ברויזן דער ליידענשאפטן)
 לשון חסידות הלכ לנקוס נקם: אש שלהבת יה. רשפים של אש חוקה הבאה מכת שלהבת של
 גהינם • טעם חוקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת אש שהי' דבוק' ללהבת יה
 לומר אש של שלהבת יה: (ו) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה • על שכינה בלשון
 רשפים טפל עליהם לשון לא יכבו: מים רבים האומות: ונהרות. שריהם ומלכיהם: לא
 ישטפה: ע"י חוק ולימה ואף ע"י פתו והסתה: אש יתן איש את כל הון ביתו • כדי להמיר
 אהבתך: בוז יבחו לו • כל אה הקב"ה ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה
 עתה

באור

חבלי יולדה (מדברי ראב"ע): (ו) שמיני, שורו שמיני על לבך שמה חוקה ועטמה כמותם
 על אגרת, פלא יוח זכרי ולא יוד משם, וכן שמיני על זרועך שלא תעזבני בפועל כעבור אחרת,
 וזה אשר תוכל להבטיחני אם אהבתך אלי היא תמימה וישרה, כי האהבה האמתית היא: עוה
 בטוח, כמות הזה אשר לא יבזבז מכל, כי מי האיש אשר חי לעולם, בן האהבה האמתית לא
 תנובח משום דבר, רק היא מנצחת כל המניעות, (וחי טעם אורש עוו כפי שגאר הרב השלם
 מוכ' הירן וויזל נר"ו בספרו גן נעלי), וטעם אחר שלא תעזבני, כי: קשה בשאויל קנאה,
 כראה הדמיון הזה על פי מה שנאמר (משלי ל') שלש הנה לא תשבענה שאויל וגו', ושעורו כשאויל
 אשר לא תשבע כי הקנאה מהאשה על צרתה לא תשבע מהנקם, או שהמשל מטעם כל באיה
 לא יבזבז, וכמוהו רוח הקנאה כשכבר עבר על אחר מהאזהרים לא יבעל עוד עד כי מרה תהי'
 באחרונה: רשפיה, גתליה, איני יודע אם רשפי האהבה או רשפי הקנאה, כיון שהיא
 אומר מים רבים וגו', הא למדנו שהטעם על האהבה: שלהבת יה, כבר העירו המפרשים
 שכל דבר שרובה להפליג סומך אותו אגלי יה או חלבים, ולדעת הר"ם הטעם על אש הנרקס
 היוודים מן השמים, והענין כמו שכתב הרד"ק בשורש שלהב שהוא להב כי תרגום ופני להבים
 חפי שלהבין, ואם היא מלה אחת ענינה כשתי מלות, וכן מאפליה: (ו) מים רבים וגו',
 הוסיף לשיר מתוקף האהבה ונבדחה, שאי אפשר לאנוס אותה ולכפותה בשום אופן, הן
 לבטלה הן לעוררה, כי אם פעם אחת החזילה לבעור בלב איש מים רבים לא יוכלו לכבותה,
 אבל להיסק אם שלא באה מחליה אי אפשר להכניסה בלב מי בעל ברהה, ואם גם יתן איש את
 כל הון ביתו כעבור האהבה לא תבוא בגורלו כי אם בוז יבחו לו בכל זה, הם שרטה לעורר
 אהבתך

שיר השירים ח

תרגום אשכנזי שלה

בֹּזוּ יְבוּזוּ לֹו: (ח) אַחֲזוּת לָנוּ
 קַטְנָה וְשָׁדִים אֵינן לָהּ מֵהֶ־
 נַעֲשֶׂה לְאַחֲזוּתָנוּ בְּיוֹם שִׁיד בְּרֵ־
 בָּהּ: (ט) אִם־חֹמָה הִיא נִבְנָה
 עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם־דָּלֶת
 הִיא נִצְוֹר עָלֶיהָ לֹוח אֲרוֹ:
 (י) אֲנִי חֹמָה וְשָׁדִי כַּמְגַדְלוֹת
 או

פֶּעֶרֶאֶטְעֵן אִיהֶן • (ח) אֹנֹזֶרַע שׁוֹעֲזֹטֶר
 אִיזֵט נָאָךְ קִלְיִן , אִיהֶר בּוֹזֵעַן נָאָךְ נִכְט
 רִיף , וּזְאֹ טְהוֹן ווִיר אֹנֹזֶרַע שׁוֹעֲזֹטֶר ,
 וּזְעֵן יַעֲמָאֵנֵד אֹם זִיא ווִירבֵּט ? (ט) אִיזֵט
 זִיָּה אִינַע מוֹיַעֵר , וְאָ בּוֹיַעַן ווִיר הַוּיָף
 אִיהֶר זִיל־בִּרְנַעַן פֶּאֶל־לְאֹזֵט ; אִיזֵט זִיָּה
 אִינַע פֶּפֶאֶרְטַע וְאָ מַאֲכַעַן ווִיר זִיא פֶּעֹט ,
 מִיט בְּאֶלְעַן צַעֲדֵרְנָה־אֶלְיָן • — (י) אִינַע
 מוֹיַעֵר בִּין אֹךְ גּוֹן , אֹנֵד מוֹיַעַע בְּרִיזְטַע
 טְהִירְמַע ; יַעֲצֵט

ר ש י

עתה: (ח) אחות לטו . בתחתונים שהיא מתאחה ומתחברת ומתאזה להיו' עמנו והיא קטנה ומקטנ' את עצמה מכל האומו' כענף שנאמר לא מרובכם וגומר (בפ' ואתחנן) שהם מקטינים עצמם: אחות לשון אישיו אלו קרעים שאין מתאחין: ושדים אין לה' כענין שנאמר בגלות מנרים שדים נכוכו (יתחקאל ט"ז) בהגיע עת הגאול' אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: מה נעש' לאחותינו ביום שידוב' זה . כשהאומו' מתלשש' עליה להכחידה כענין שנאמר לכו ונכחידם מגוי (תהילים פ"ג): (ט) אם חומה היא' אם תחוק בלמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומת נחשת שלא יכנסו לתוכה רובה לומר שלא תתחוק בם והם לא יבואו בה ולא תפתח להם: נכנה עליה טירת כסף נהיה לה לעיר מצור ולכתר ולגוי וכננה לה את עיר הקדש ובית הבחירה: ואם דלת היא' הסובבת על צירה ובהקיש עליה כפתח אף היא אם תפתח להם להיות הם באים בה והיא בהם: נצור עליה לוח ארו . כשים בדלתו' נסרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן ואוכלתן וכנסת ישראל אומרת: (י) אני חומה' חזקה באהבת דודי: ושדי כמגדלות . לו נתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: לו . באמרי זאת' הייתי בעיניו כמנחת שלום . ככלה הנמנ' שלימה

באור

אהבתן: (ח) אחוזת וגו', שיר מספר דבור בין איש ואישיו על אהבתם ושובתה אליהם, האת האחד אומר אל השני הנה נא לטו עתה אחות קטנה אבל אם תגדל מה נעשה ביום שידובר בה להנשא, ויען האח השני: (ט) אם חומה היא, אם נראה שהיא שמרה את עצמה, ורואו לסמוך עליה כעל חומה בצרה, או נכנה עליה, כלומר נשים על החומה ארמון של כסף להיות לה לכבוד ולתפארת, דהיינו שישתדלו להשיאה אל בעל יקר וכבוד, אבל אם היא פרוצה ולא שמרה בתוליה והיא כדלת שכבר נפתחה, נבואנה במצור וכסגר עליה, או פרושו כשיאכה לבעל אשר ישים עיטו עליה וירדנה בשרך, ועל זה משיבה: (י) אני חומה, ואמרת בתולותי, אע"פ ששדי כמגדלות כלומר שכבר גדלו וכוכו, אולי תשובתה זאת אחר שגדלה כבר, ויש תמהין על גדל השדים כמגדלות, ואמר הראב"ע שהוא נכון מפאת המשל כי המגדלות נגד החומה כהשדים נגד הגוף, וחד מן חכריא אמר שהוא כטעם כמגדלות מרחקים דלעיל: או, זהו שמדברת הנערה בינה לבין עבמה או כמספרת לרעותיה, או בדברי זה הדבר הייתי בעיני כל אחד מאחי: כמוצאא שלום, ולא נחרו ביעוד כבתחלה (מראב"ע) והיותו נכון כמו שאמר רש"י ז"ל ככלה הנמנחת שלמה ומנחת שלום בבית בעלה ע"כ, כלומר שחייבו לדברי והייתי בעיניהם כאלו כבר נשאתי לאיש ומנחת שלמה וגו', וכן ת' הרב . וחד מן חכריא אמר לפי שהאחים שנים וטעם עיניו לשון יסוד יהו' מוסב על הבעל, ופעל הייתי מבנין התנאי כלומר אלו הייתי נשאת לאיש

יעצט בין אין זיינען אויגען איך אלו
האטטע איך פרידע געפונדען. (יא) אין
וויינבערג וואך דעם שלמה, צו בעל המון,
ער גאב דען וויינבערג דויטערן אויז,
דאס יעדער טויענד זילברלינגע איהם
פיר דיא פרוכטע ברינגע. — (יב) מין
רעבענהיגערל ליגע פאר מיר — דיין
זינד, א שלמה! דיא טויענדע, צוויי
הונדערט בלייבען נאך פיר דיא היטער
זיינער פרוכט. (יג) דיא דוה וואהנט
אין

אז הייתי בעיניו כמו צארת
שלום: (יא) כרם היה לשלמה
בבעל המון נתן את הכרם
לנשרים אישיבא בפריז אלף
כסף: (יב) כרמי שלי לפני
האלף לך שלמה ומאתים
לנשרים את פריז: (יג) היו שבת

בגנים

רש"י

שלמה ומוצאת שלום בבית בעלה: (יא) כרם היה לשלמה. זו כנסת ישראל שנאמר כי כרם ה' נבואות בית ישראל (ישעיה ה'): בבעל המון. בירושלים שהיא רבת עם והמון רב: בעל לשון מישור כמו מבעל גד (יהושע י"ח) בבקעת הלבנון (שם י"ז): נתן את הכרם לנשרים. מוסרה ליד אדונים קשים בכל מדי יון ואדום. במדרש שיר השירים מנאיתי מקצת סמך על נשורים הללו שהם המלכויות: איש יביא פריזו. כל מה שיוכלו לגבות מהן גולגולות ואדנוכויות ואכפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני. ליוס הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אף על פי שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני כל מה שחטפתם לכם את פריזו ולא נכחד ממני מה שנביתם מהם והם אומרים האלף לך שלמה. אלף הכסף שגבינו ומהם הכל נחזור לך: ומאתים לנשורים את פריזו. ועוד נוסף הרבה משלנו ונתנו להם לראשיהם חכמיהם כענין שנאמר תחת הנחשת אביא זהב (ישעיה ס'): לנשורים את פריזו. אלו ת"ח ואותם תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואתננה של צור (שם כ"ג). ויש לפרש ומאתים לנשורים את פריזו כדן הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אטו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם

באור

אז כבר הייתי בעיניו כמו צארת לשלמה, יש מפרשים השיר הזה כחלק מהשיר הקודם, ודבריו המה דברי הנערה על פי משל, להראות כי טוב יותר לנקבה אם היא בעצמה תשמור כבודה, מכל השומרים זולתה, כי אף אם תסתר במסתרים גם אם תרצה לא תשקוט ולא תנוח עד כי השלימה את אשר יזמה לעשות, כמאמר קו"ל אין אפטרופס לעריות, והביאה ראיה לדבריה בדרך משל, ראו כרם היה לשלמה ונתנו לאיוה שומרים וכו' שביאו לו כל אחד אף כסף בעבור פרי הגן שימכור, הנה כרמי שלי לא אתן ביד אחרים, כי אם יהיה מוכר לפני ואכבי אטור אותי לבדי, כי אם גם האלף לך שלמה, בכל זה רמוז הנשורים, כי המה לקחו עוד כל אחד מאתים בפני עצמו, ולכן אין טוב כי אם שאמור את עצמי, ולא יוכל איש לרמני. אבל לדעת אחרים השיר הזה הוא שיר חדש בפני עצמו, ואמרו שטעמו סתום, או שאולי הוא חלק משיר אחר שנחסר השאר ממנו, והבחר יבחר: בבעל המון, שם מקום שם כרמים רבים (ראב"ע), וכפי מופת הארץ אשר בידינו נמצא עוד מקום אחד סרות עליהן בשם (האומא) קרוב להרי הלבנון במשלת אלעפסא: (יג) היושבה בגנים, גם על השיר הקטן הזה אמרו שהוא חלק משיר גדול הנאבד עתה, והנראה מהכתובים הנשארים הוא, שקלם את אהובתו נגד חבריו על קולה כיערב, וקם באים אהובתו על קולה לשמוע קולה, והוא מנקה מאתה וקורא לה דרך החלון או דרך הסתח שתשמיע את קולה ואת חבריו מקשיבים לזה, אבל היא מנניעותה לא רצתה לשיר נגד להקת

בַּנָּיִם חֲבֵרִים מְקַשְׁבִּים
לְקוֹלֵךְ הַשְּׁמַיְעִינִי: (יד) בָּרַח ו
דוּדִי וּדְמַהֲלֵךְ לְצִבְיָאוֹן לְעֶפְרַיִם
הָאֵילִים עַל הָרֵי בְשָׁמַיִם:

אין דען גארטען, לאס מיד האַרען
דיינע שטימומע! דיא געשפילען האַרבען
דרויף. (ד) „פֿלייך מיין געליבטער!
גלייך איינעם רעהע, איינעם יונגען
הירשכען אויף ווירצגעבירגען. —“

רש"י

הס חומשו של אלק: (יג) היושבת בגנים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה
רועה בגנים. של אחרים ויושבת בבתי כנסיו' ובבתי מדרשו' חברי' מקשיבי' לקולך. מלאכי
השרת חבריך בני האהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני.
ואח"כ יקרישו הס שחומר בקן יחד כיכני בקר אלו ישראל (איוב ל"ח) ואח"כ ויריעו כל בני
אהים: ברח דודי. מן הגולה הזאת ופדנו מביניה'. ודמה לך לבני. למהר הגאול' והשרה
שכינתך: על הרי בשמים. הוא הר המורי' ובית המקדש שיבנ' במהר' בימנו אמן:

באור

להקת נערים, ואמרה אליו עתה ברח לך דודי ממני ואם החברים יסורו ממך, אזי טוב אלי
ואעשה לך כרכיך. ואפשר שנסתר כאן מאמר עד שיפוח היום כדלעיל (פרשה ב'), וטעם
סימון סתימת הכונה להר"ה, לפי שעדיין לא נגמר השיר, וכמו שזכרנו:

לוח הפטרות ושמות המתרגמים

ר' דוד פֿרידלענדער	לפרשת ויקרא
ר' יואל ברי"ל	לפרשת צו
ר' אהרן וואַלפֿוואַהן	לפרשת שמיני
ר' בונם בר"ד פֿ"ל	לפרשת הזריע
ר' אברהם בר"א פֿ"ל	לפרשת מצורע
ר' איצק אייכל	לפרשת אחרי
ר' דוד טהעאָדאָר	לפרשת קדושים
ר' איצק אייכל	לפרשת אמור
ר' יאקב ז"ב	לפרשת בהר
ר' דוד טהעאָדאָר	לפרשת בחקותי
הנ"ל	לשבת הגדול
ר' משה בר"ד פֿ"ל	ליום א' דפסח
ר' יוזל ראכנאווע	ליום ב' דפסח
ר' איצק אייכל	לשבת חה"מ דפסח
רמב"מן	לשביעי של פסח
ר' דוד פֿרידלענדער	לשמיני של פסח